



**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
ARA DİSİPLİN KAZINIMLARINA İLİŞKİN
BİLGİ DÜZEYLERİ VE GÖRÜŞLERİ**

Zehra Samsa

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Nil DUBAN

Temmuz, 2018

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ARA
DİSİPLİN KAZINIMLARINA İLİŞKİN BİLGİ
DÜZEYLERİ VE GÖRÜŞLERİ**

Hazırlayan
Zehra SAMSA

Danışman
Doç. Dr. Nil DUBAN

AFYONKARAHİSAR 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ara Disiplin Kazanımlarına İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Görüşleri**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05/07/2018

Zehra SAMSA

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Nil DUBAN
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL
: Dr. Öğr. Üyesi Aslı YÜKSEL

İmza



İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zehra SAMSA'nın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ara Disiplin Kazanımlarına İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Görüşleri" başlıklı tezi, 05.07.2018 günü saat 14.00' da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR
MÜDÜR

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ARA DİSİPLİN KAZANIMLARINA İLİŞKİN BİLGİ DÜZEYLERİ VE GÖRÜŞLERİ

Zehra SAMSA

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

Temmuz, 2018

Danışman: Doç. Dr. Nil DUBAN

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2004 İlköğretim programında yer alan ara disiplin kazanımlarını kullanma düzeylerini ve ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada karma yöntem kapsamında açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarına ilişkin bilgilerini ölçmek için Taş (2010) tarafından geliştirilen ‘Ara disiplin kazanımları bilgi testi’ kullanılmıştır. Nitel boyutta ise; araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarını ne ölçüde ve nasıl kullandıklarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Çalışmanın örneklemini, maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla seçilen 2016-2017 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar İli Merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde görev yapan 103 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Nitel veriler ise 10 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Elde edilen nicel veriler bilgisayar ortamında istatistik paket programıyla betimsel istatistik bağlamında aritmetik ortalamalar, t-testi, ANOVA ile, nitel veriler ise içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin nicel verilerinden elde edilen ara disiplin yaklaşımı bilgi testine göre bilgilerinin orta düzeyde olduğu, cinsiyetlerine ve mezun olunan branşa göre dağılımına bakıldığında istatistik olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri açısından; mesleki tecrübesi 1-5, 10-15 ve 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin ara disiplin bilgi testi puan ortalamalarının mesleki tecrübesi 30 yıl ve daha üstünde olan öğretmenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın nitel sonuçlarına bakıldığında ise; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin yaklaşımı konusunda sınırlı bilgiye sahip oldukları ve bu konuda eğitim gereksinimleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ara disiplin, Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, Sosyal Bilgiler öğretmeni

ABSTRACT

KNOWLEDGE LEVELS AND OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ABOUT CROSS CURRICULUM LEARNING OUTCOMES

Zehra SAMSA

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
CLASSROOM EDUCATION DEPARTMENT**

July 2018

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Nil DUBAN

In this study, it was aimed to determine the levels of using cross curriculum acquisition teaching of social science teachers in 2004 primary school program, and their level of knowledge in this regard. For this purpose, explanatory sequential design within the scope of the mixed method was used in the study. In the quantitative aspect of the study, 'Cross curriculum learning outcomes knowledge test' developed by Taş (2010) was used to measure Social Studies teachers' knowledge about cross curriculum learning outcomes. In the qualitative aspect, a semi-structured interview form developed by the researcher was used to obtain Social Studies teachers' opinions about the extent and how they use the cross curriculum learning outcomes. The sample of the study consists of 103 Social Studies teachers working in Afyonkarahisar province, central district, towns and villages in 2016-2017 academic year, selected through maximum variation sampling. Qualitative data were obtained by conducting semi-structured interviews with 10 Social Studies teachers. Quantitative data obtained was analyzed using the statistical package program, the arithmetic mean, t-test and ANOVA in terms of descriptive statistics, and qualitative data was analyzed using content analysis technique. As a result of the research, according to the information obtained from the quantitative data of Social Studies teachers, their knowledge of cross curriculum learning outcomes was moderate and when we look at their gender and distribution according to their graduated branches, there was no statistically significant difference. In terms of professional seniority of Social Studies teachers participating in the research, it was found that teachers with professional experience between 1-5, 10-15 and 16-20 years have significantly higher cross curriculum knowledge test score averages than teachers with professional experience of 30 years or more. When the qualitative results of the research are considered, It was concluded that Social Studies teachers have limited knowledge of the cross curriculum approach and are required to be trained in this regard.

Keywords: Interdisciplinary, Social Studies, curriculum of Social Studies, Social Studies teacher.

ÖNSÖZ

Yüksek lisansa başladığım ilk günden itibaren her zaman yanımda olan, danışmanlığımı kabul eden, bu çalışmanın ortaya çıkmasında bana yardımcı olan, her zaman bana yol gösterip ışık tutan, çalışmamın her aşamasını titizlikle inceleyip ilgisini ve desteğini esirgemeyen her zaman örnek aldığım değerli danışmanım Doç. Dr. Nil DUBAN'a, hocalarımız Doç. Dr. Tuğba SELANİK AY, Dr. Ramazan BULUT'a katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca jürimize katılarak katkı ve yorumlarını esirgemeyen çok kıymetli hocalarıma ve araştırmamı gerçekleştirmemde bana yardımcı olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca beni yüksek lisans yapmam konusunda cesaretlendiren, desteğini esirgemeyen sevgili abim Ali SAMSA'ya, anneme, babama ve kardeşlerime, aynı okulda çalıştığım zümrem Çiğdem AKAN'a ve diğer öğretmen arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Zehra SAMSA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. TEZİN KONUSU	1
2. TEZİN AMACI	1
3. TEZİN ÖNEMİ	1
4. TEZİN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	2
5. TANIMLAR	3

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

1. SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ	4
2. DÜNYADA SOSYAL BİLGİLERİN GELİŞİMİ	8
3. TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLERİN GELİŞİMİ	9
4. YAPILANDIRMACI ANLAYIŞA GÖRE SOSYAL BİLGİLER	11
5. 2004 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	12
5.1. PROGRAMIN VİZYONU	12
5.2. PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI	13
5.3. PROGRAMIN YAPISI	14
5.4. BECERİ NEDİR?	14
5.5. KAVRAMLAR	16
5.6. DEĞERLER	17
5.7. ÖĞRENME ALANLARI	20

6. 2015 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	22
7. 2017 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	24
8. 2004, 2015, 2017 ve 2018 YILLARINDA HAZIRLANAN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	29
9. ARA DİSİPLİN	35

İKİNCİ BÖLÜM

BENZER ÇALIŞMALAR

1. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	52
------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	58
2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	59
3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	62
3.1 ARA DİSİPLİN KAZANIMLARI BİLGİ TESTİ	62
3.2. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	62
4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	63
5. VERİLERİN ANALİZİ.....	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. ARAŞTIRMANIN NİCEL VERİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	65
2. ARAŞTIRMANIN NİTEL VERİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	68
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	84
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. 21.yy Kazanımları Temel Yapı Karşılaştırması.....	15
Tablo 2. Sosyal Bilgiler 'in Tanımı.....	29
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Dersi Genel Amaçları.....	29
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları	31
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Beceriler	32
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitimi	33
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ara Disiplin	34
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 4-5-6-7. Sınıf Kazanımları ile Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu.....	38
Tablo 9. Araştırmanın nicel boyutu için katılımcılara ait bilgiler	59
Tablo 10. Araştırmanın nitel boyutu için katılımcılara ilişkin bilgiler.....	61
Tablo 11. Öğretmenlerin Ara Disiplin Yaklaşımına İlişkin Bilgi Düzeyleri	65
Tablo 12. Ara Disiplin Bilgi Düzeylerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	65
Tablo 13. Ara Disiplin Bilgi Düzeylerinin Mezun Olunan Branşa Göre Dağılımı...	66
Tablo 14. Ara Disiplin Bilgi Düzeylerinin Mesleki Kıdeme Göre Dağılımı	67
Tablo 15. Öğretmenlerin Bildikleri Ara Disiplin Kazanımları ile İlgili Görüşleri....	68
Tablo 16. Öğretmenlerin Kendilerini Ara Disiplin Kazanımları Konusunda Yeterli Görüp-Görmeme Durumu ile İlgili Görüşleri	69
Tablo 17. Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımının Gerekliliğine İlişkin Görüşleri	70
Tablo 18. Derslerde En Sık Kullanılan Ara Disiplinlere İlişkin Öğretmen Görüşleri	71
Tablo 19. Ara Disiplin Kazanımlarının Sınıf Düzeylerine Göre Kullanılma Durumuna Göre Öğretmen Görüşleri	72
Tablo 20. Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşma Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	74
Tablo 21. Öğretmenlerin Ders Kazanımları ve Ara Disiplin Kazanımlarındaki Öncelik Durumu ile İlgili Görüşleri	75
Tablo 22. Ara Disiplinlerin İşlevini Yerine Getirip- Getirmeme Durumu ile İlgili Öğretmen Görüşleri	76

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Dersinin Ara Disiplin Kazanımlarına Uygunluk Durumu ile İlgili Öğretmen Görüşleri	77
Tablo 24. Öğretmenlerin İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplin Kazanımının Ayrı Bir Ders Olarak Okutulmasına İlişkin Görüşleri.....	78
Tablo 25. Öğretmenlere Ara Disiplin Kazandırılması İçin Yapılması Gerekenlerle İlgili Öğretmen Görüşleri	79
Tablo 26. Öğretmenlerin Ara Disiplinleri Kazandırmak İçin Çalışma Yapıp-Yapmama Durumu ile İlgili Görüşleri.....	81
Tablo 27. Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımlarını Etkin Kullanamamasına İlişkin Görüşleri	82
Tablo 28. Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımlarının Kullanımında Yaşanan Sorunlar ile İlgili Görüşleri.....	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. MEB Sosyal Bilgiler Programında olgu, kavram, genelleme/ilke ve kuram 17

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt	: Aktaran
F	: Frekans
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Kişi Sayısı
P	: İstatistiksel Olarak Anlamlılık Düzeyi
SS	: Standart Sapma
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
ADY	: Ara Disiplin Yaklaşımı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
Yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

1. TEZİN KONUSU

Bu tezin amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarına ilişkin bilgi düzeylerini ve bu kazanımları derslerde kullanımlarına yönelik görüşlerini belirlemektir. Karma yöntem ile desenlenen bu araştırmanın nicel boyutu için Taş (2010) tarafından geliştirilen ‘Ara disiplin kazanımları bilgi testi’; nitel boyutta ise; araştırmacı tarafından geliştirilecek yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılacaktır. Elde edilen veriler, istatistik paket programı ve içerik analizi kullanılarak analiz edilecektir.

2. TEZİN AMACI

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarını kullanma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi bu tezin amacını oluşturmaktadır. Buradan yola çıkarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımları hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları tespit edilmek istenmektedir. Bu araştırmanın sonunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşme formu ve ölçek kullanarak ara disiplin kazanımları hakkında bilgi düzeyleri belirlenecektir. Bu konu hakkında diğer alanlarda çalışmalar yapılmıştır ancak Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yeterli düzeyde çalışma yapılmamış olması bu konunun seçilmesinde önemli bir etken olmuştur.

3. TEZİN ÖNEMİ

Ara disiplin kavramı ilk kez Türkiye’de 2004 yılında İlköğretim programında yer almıştır. Ara disiplin yaklaşımı bilginin belli bir alanda kilitli kalmamasını, diğer disiplinlerle ilişkilendirilmesini temel alır. 2004 ilköğretim programında ara disiplin yaklaşımı çerçevesinde belirlenen ara disiplin alanları şöyledir:

- Spor kültürü ve olimpiik eğitim,
- Sağlık kültürü,

- Rehberlik ve psikolojik danışma,
- Kariyer bilincini geliştirme,
- Girişimcilik,
- Afet eğitimi ve güvenli yaşam,
- Özel eğitim, insan hakları ve vatandaşlık.

Ara disiplinlerin öğretme-öğrenme sürecinde uygulanmasında başta öğretmenler olmak üzere okul yönetimi, veliler ve tüm eğitim toplulukları sorumluluk sahibidirler. Öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecini ara disiplin yaklaşımını dikkate alarak planlaması, öğrencilerin anlamlı öğrenme gerçekleştirmelerinde kendi becerilerini işe koşmaları için uygun ortam hazırlar. Öğrencilerin kendi becerilerini kullanarak öğrenmeleri onların çevreleriyle olan sosyal, bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor etkileşimlerini doğrudan etkiler. Ara disiplinler öğrencilerin, topluluk içerisinde yaşamayı ve çalışmayı sürdürmek için gerekli olan değer, tavır ve davranışları benimsemelerini sağlar. Öğretmenler, öğrencilerin ara disiplin kazanımlarına ulaşmalarında ve ara disiplinleri planlayıp uygulanmalarında öncelikli bir role sahiptirler. Bundan dolayı da öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarına yönelik bilgi ve kullanma düzeyleri önem taşımaktadır. Alanyazında bu konudaki boşluğun doldurulması noktasında yapılacak bu araştırma büyük önem taşımaktadır. Anket ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla yapılacak olan bu karma yöntem çalışmasından elde edilecek sonuçlar ile alanyazındaki eksiğin giderilmesi hedeflenmektedir.

4. TEZİN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışmada amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın evrenini, Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet ortaokullarında ve özel okulların orta bölümlerinde görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, Afyonkarahisar İli Merkez, ilçe ve kasabalarındaki devlet ve özel okulların Sosyal

Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Gerek devlet ve özel ortaokulların seçilmesi, gerekse il merkezinde ve merkeze bağlı ilçe ve kasabalarda görev yapan öğretmenlerin örnekleme alınması ile maksimum çeşitlilik sağlanmış olacaktır.

5. TANIMLAR

Ara Disiplin: Öğrencilerin derslerle yaşam arasında bağ kurmasını sağlayan alan. Ara disiplin konuları öğrencileri:

- Çağdaş fenomeni ve çalışma ortamını analiz edebilmeli ve gözlemleyebilmeli,
- Arzu edilir geleceğin düşüncelerini savunabilmeli ve belirtebilmeli,
- Kendi yaşam tarzını ve gelecek bakış açısıyla en çok tutulan trendleri belirleyebilmeli,
- Seçimler yapma ve onların arzulararak düşündüğü gelecek için harekete geçirebilmelidir (Houtsonen, 2004).

Ülkemizde 2005 yılı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki ara disiplin başlıkları;

- İnsan hakları ve vatandaşlık,
- Spor kültürü ve olimpiik eğitim,
- Girişimcilik,
- Sağlık kültürü,
- Kariyer bilincini geliştirme,
- Özel eğitim,
- Rehberlik ve psikolojik danışma,
- Afet eğitimi ve güvenli yaşam şeklinde yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

1. SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖNEMİ VE GEREKLİLİĞİ

Sosyal Bilgiler bir bilim dalı olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmışsa da aslında insanlığın var oluşundan itibaren Sosyal Bilgiler vardır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler nedir? Sosyal Bilgiler okulda yıllardır öğretilmesine rağmen hala Sosyal Bilgilerin neye dahil edilmesi gerektiği hakkında görüş birliği yoktur. Bu tanımsal eksiklik bazen Sosyal Bilgiler terimini tamamen terk ederek Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi gibi daha tanıdık akademik isimlerle değiştirmeye yönelik önerileri ortaya çıkarmıştır. Bazıları bu etiketlerin Sosyal Bilgilerdeki öğrenme türlerinin hepsini kapsayamayacak kadar dar olduğuna inanarak reddetmiştir (Savage, Armstrong, 1996).

NCSS Sosyal Bilimlerin tanımında konuları belirtmiştir ve Sosyal Bilimlerin öğrenilmesi ve öğretilmesi konusunu netleştirmiştir. Sosyal Bilimlerin en sade tanımını 1993 yılında Barth yapmıştır. Sosyal çalışmalar; sosyal bilimler ve beşeriyet kavramını disiplinler arası bütünleşmesidir entegrasyonudur. Amacı vatandaşların kritik sosyal durumlarda problem çözme kabiliyetini geliştirmek ve vatandaşlık kabiliyetlerini oluşturmaktır. Sanırım bu tanımlama kullanılabilir bir tanımlamadır. Sosyal bilimlerin öğretiminin nihai amacını vurgulamıştır ve buna göre Sosyal Bilgiler; öğrencilerin kritik kararları alırken olgun bir vatandaş olarak bildiklerini kullanmalarını öğretir (Zarrillo, 2004).

Sönmez (1999: 17); Sosyal Bilgileri, toplumsal gerçeğe ispatlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamaktadır.

Erden (tarihsiz) ise; Sosyal Bilgileri, ilköğretim okullarında öğrencilere sosyal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmak ve erdemli yurttaşlar yetiştirmek amacıyla Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilerle oluşturulmuş bir çalışma alanı olarak tanımlamıştır.

Öztürk (2011)'e göre Sosyal Bilgiler; sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak birçok açıdan değişen ülke ve dünya şartlarında bilgiye dayalı karar alıp sorun çözebilen etkili bireyler yetiştirmek için kullanılan bir öğretim programıdır.

Çatak (2016)' a göre Sosyal Bilgiler; iyi bir vatandaş olarak ulusal ve evrensel değerlere sahip programın belirlemiş olduğu becerileri gerçek yaşamda kullanabilen; farklı bilim dallarından elde ettiği bilgilerle gelecekteki yaşamına dair sağlıklı bir yön çizebilen bireyler yetiştirmek amacıyla geliştirilmiş; kendini yenileyebilen dinamik ve kompleks bir çalışma alanıdır.

Sosyal Bilgiler, bireyin bir bütün olarak incelenip, fiziki ve sosyal çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşiminin zaman içerisindeki gelişiminin gözden geçirilmesidir (Güngördü, 2002).

MEB, 2017'e göre; Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin pedagojik hedeflerle basitleştirdiği toplu öğretim anlayışından hareket ederek oluşturulmuş bir İlköğretim dersidir (Gürel, 2017).

Sosyal Bilgiler Sosyal Bilimlerin bulgularını bir araya getirerek öğrenci seviyesine indirgeyip, öğrencilere toplumsal sorunları çözmelerini sağlama ve toplumsal yaşama uyum sağlama ve de ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programıdır (Öztürk, Keskin, Otluoğlu, 2014). Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı gençlerin yeteneklerini geliştirmesine yardım ederek, hür dünya içinde demokratik halk ve çeşitli kültürdeki vatandaşların iyiliği için haberdar edip mantıklı kararlar oluşturmalarına yardımcı olabilmektir (Zarillo, 2004).

Sosyal Bilgiler programında Sosyal Bilgiler dersiyle öğrenciye kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri ve değerler düzenlenmiştir. Buna göre Sosyal Bilgiler, bireyin yaşama daha aktif katılımını sağlamayı, kararlarını doğru bir şekilde vermesine yardımcı olmayı, problem çözme becerisini geliştirmeyi amaçlayan bilginin değerini ve bireyin tecrübelerini de dikkate alarak bireyi yapılandırmaya önem vermektedir. (MEB, 2004). Sosyal Bilgiler insanları konu ederek çalışır. Öğrencilere bilgi kazandırır, öğrenme proseslerine hakim kılar ve bilinçli bir vatandaş olmasını sağlar (Zarillo,2004). Öğrencilerin farklı dönem ve mekânlardaki

toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi değerlendirerek, dünyayı ve ülkesini ilgilendiren konulara hassasiyet gösterip; kişisel ve sosyal problemlerin çözümü için kendine has görüşleri dile getirme davranışlarını kazandırmayı amaçlar. Bu hedefe ulaşabilmek için de öğrenci kendi tecrübelerini ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevresiyle olan iletişimini sağlayan aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanır (Akt: Yapıcı, 2015 Kaya, Ersoy,2010: 93). Sosyal Bilgilerin temel amacı sosyal çevrenin içinde aktif vatandaşlık (olgun kişilik), öğrencilerin edindiği bilgiler ile daha iyi bir çevre, daha iyi bir halk ve dünyayı daha iyi bir yere getirmektir. Buradan hareketle NCSS' ye göre Sosyal Bilgileri temel amacı öğrencilerin bilgilerini, yeteneklerini değer yargılarını geliştirerek etkili yurttaşlar yetiştirmektir (NCSS Yüksek Görev Yurttaşlığı Canlandırma Eğitimi) (Zarillo, 2004). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; yurttaşlık görevleri ve sorumluluklarını bilen, toplumda birbirleriyle olan ilişkileri, çevresini, yurdunu, dünyayı tanıma kabiliyetleri olan, ekonomik yaşama düşüncesini ve kabiliyetlerini geliştirmeyi hedefleyen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 1998).

Güngördü (2002)'ye göre, Sosyal Bilgilerin en çok önem verdiği konulardan biri insanların birbirleriyle ilişkilerinin öğrenilmesi, insanların sosyal kurumlar, eşya ve dünya ile olan ilişkileridir. Kendi toplumuna ait gelenek ve görenekleri, çevresinde yaşanan sorunların çözümü, daha iyi nasıl yaşanabileceği, insanların yiyecek, giyecek ve korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, araştırılması Sosyal Bilgilerin asıl çalışma alanıdır.

Sosyal Bilgilerin en kapsamlı amacı etkin vatandaş yetiştirmektir (Safran 2008). Etkin vatandaş içinde kendi içinde toplumun kültürünü benimsemiş, içselleştirmiş ve bunu geliştirme anlayışına sahip bireylerden oluşur. Bu bağlamda milletlerin kendi devamlılıklarını sağlayabilmeleri, etkin vatandaş yetiştirmesi ile sağlanabilir (Safran, 2008).

Sosyal Bilgiler öğretiminde genel olarak şu yeterliliklerin geliştirilmesi amaçlanır (Ergin, 2011):

- Benlik gelişimi
- İnsan ilişkileri

- Vatandaşlık sorumluluğu
- Değişimle ve yaşamla başa çıkma
- Vatani, dünyayı ve evreni tanımak için bilgi birikiminden faydalanma
- Geçmiş, şimdi, gelecek bağlantısı oluşturma

Sosyal Bilgiler dersinin genel hedeflerini MEB (2005)'e şu şekilde sıralamıştır;

- Öğrencilerin duyuşsal ve fiziksel özellikleri dikkate alınarak, onların ilgi, istek ve kabiliyetlerini fark etmelerini sağlamak.
- Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak, vatanını ve milletini seven, hak ve sorumluluklarının bilincinde milli şuuruna sahip vatandaşlar yetiştirmek.
- Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasında Atatürk İlke ve İnkılâplarının yerini kavrar ve lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak.
- Herkesin kanunlar önünde eşit olduğunu nedenleriyle birlikte kavrayan, yasaların toplumdaki herkes için geçerli olduğu bilincine sahip olan vatandaşlar yetiştirmek,
- Kendi geçmişini ve kültürünü oluşturan temel unsur ve süreçlerin bilincinde, milli şuurunu meydana getiren kültürel mirasın koruyup geliştirmesi gerektiğini kabul etmesine olanak sağlamak.
- İçinde bulunduğu çevrenin ve dünyayı tanıyarak; insan, doğa ve çevre arasında bir etkileşim olduğunu açıklamasına olanak sağlar.
- Bilgiyi yerinde ve farklı şekillerde kullanır, düzenler ve geliştirir.
- Ekonominin temel öğelerinin farkında olup, ülke kalkınmasında ve milletlerarası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin önemini kavrar.
- Çalışmanın sosyal yaşantımızdaki önemini bilincine vararak, meslekleri tanır, her mesleğin önemli olduğunu farkına varır.
- Geçmiş dönemlerden günümüze kalan arkeolojik buluntuları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzer ve farklı yönleri belirleyerek, değişim ve sürekliliği algılar.
- İlerleyen bilim ve teknolojinin, sosyal yaşantımızdaki etkisini kavrayarak bunları kullanır.

- Bilimsel düşünme yollarını kullanarak bilgiye ulaşır, kullanır ve bilgiyi üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
- Sosyal bilimlerin ana öğelerinden faydalanarak birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklar.
- Kişisel ve sosyal problemlerin çözümü için kendine has fikirler geliştirir.
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
- Çeşitli zamanlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeyi kendisine hedef olarak belirler (MEB, 2005).

2. DÜNYADA SOSYAL BİLGİLERİN GELİŞİMİ

Sosyal Bilgiler eğitiminin nerede ve ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, insanlığın var oluşundan itibaren, hem fen, hem de Sosyal Bilimler eğitiminin başladığı söylenebilir.(Ambarlı, 2010). Eski Çağ'daki eğitim sisteminde okutulan tarih (Çin, Roma), coğrafya (Roma), ve hukuk (Roma) dersleri, doğrudan sosyal bilimlerle ilgilidir. Orta Çağ'da Sosyal Bilimler dersleri, dinin etkisi ile dini bir içerik kazanmıştır fakat yeni ve yakın çağlarda rönesans ve reform hareketlerinin etkisiyle Sosyal Bilimlerdeki dinin etkisi azaltılmaya başlamıştır. İlk kez ilk ve orta dereceli okullarda “Sosyal Bilgiler” adı altında bir dersin okutulması gerektiğini Fransız düşünür Condorcet savunmuştur (Sönmez, 2010, Safran 2008).

Amerika kıtasına dünyanın farklı yerlerinden yapılan yoğun göçler sebebiyle Sosyal Bilgiler programına bir eğitim programı olarak ilk olarak ABD'de rastlanmaktadır. Yapılan bu göçler ABD'de, çok kültürlü ve mozaik bir toplum meydana getirmiştir. (Bilgili, 2013).

19. yy Amerika toplum liderleri, kültürleri homojenleştirip birlikte yaşama şuurunu oluşturmak, kolektif çalışma ve ortak karar alma mekanizmalarını işletmek, kısacası “ yeni Amerikan toplumu yaratmak” için eğitimi araç olarak görmüşler ve 1892'de Ulusal Eğitim Konseyini toplamışlardır. Bu konsey, Anglosakson kültür

temelli milli toplum anlayışını oluşturmak üzere içeriği tarih ve coğrafya gibi iki sosyal bilim disiplini ile Amerikan toprağında vatandaşlık bilinci geliştirecek şekilde Sosyal Bilgiler dersi programı hazırlamıştır. Ders içeriğinde insanlık, anglo-sakson ve Amerika tarihi, ulusal değerler, insan hakları, Amerika coğrafyası, günlük ve toplumsal hayatta karşılaşılabilecek problemler ve çözüm yolları, demokrasi, yönetime katılım, anayasaya bağlılık gibi konulara yer verilmiştir (Bilgili, 2013, Editör, Bilgili).

‘Sosyal Bilgiler’ terimini okul programındaki sosyal eğitim ve öğretim konularını tanımlamak için 1916 yılında The National Education Association Commission resmen kabul etti (Akt: Öztürk, Keskin, Otluoğlu, Schung ve Berry, 1987).

3. TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLERİN GELİŞİMİ

Sosyal Bilgilerin Cumhuriyetten günümüze gelişimi; 1924 ve 1926 İlkokul Programı, 1936 İlkokul Programı, 1948 İlkokul Programı, 1962 İlkokul Program Taslağı, 1968 İlkokul Programı, 1990 Sosyal Bilgiler Programı, 1998 Sosyal Bilgiler Programı, 2004-2005 Sosyal Bilgiler Programı şeklindedir (Çatak, 2015). Bu programlara ek olarak 2015, 2017 ve 2018 yıllarında Sosyal Bilgiler öğretim programları güncellenmiştir.

Sosyal Bilgiler eğitimi gelişimi Cumhuriyet Dönemi’nde de devam etmiştir. Bu bağlamda 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1998 ve 2005 yıllarında öğretim programı temelinde zaman zaman düzenlemeler yapılmıştır. 1924 programında Sosyal Bilgiler öğretiminde Sosyal Bilgiler Tarih, Coğrafya ve Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye dersleri şeklinde oluşturulmuş olup, bu programda ulusal ve yurt duygularının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. 1926 yılında hazırlanan programda ise; Sosyal Bilgiler dersi kapsamında değerlendirilen Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye dersi ise Yurt Bilgisi adıyla yeniden düzenlenirken, Tarih ve Coğrafya derslerinde programda değişiklik yapılmamıştır. 1926 programında da Sosyal Bilgiler öğretiminde; iyi bir yurttaş olmak ve öğrencilere bağlı olduğu yurt ve ulus anlayışını kazandırmak amaçlanmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

1930, 1932 ve 1936 yıllarında hazırlanan programlarda, Yurt Bilgisi dersi 5. sınıflarda haftada bir saate indirilmiş olup diğer derslerin isim ve ders saatlerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. 1936 programında öğrencilere yakından uzağa ilkesi kavratılmak hedeflenmiş olup, dünyadaki ve ülkemizdeki eğitim öğretim faaliyetlerindeki değişimler programa yansıtılmıştır (Akt: Memişoğlu, 2012, Baysal, 2006: 12).

İkinci Dünya Savaşı ve bu savaştan sonra meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik olaylar yeni bir programın hazırlanmasını zorunlu hale getirmiş olup 1948 yılında yeni bir program hazırlanmıştır (Çatak, 2015).

1948 programı, 1936 programına göre dönemin koşullarına daha çok uyan, hem öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alan hem de öğretmene daha çok yetki veren, işlevsel, gündelik bilgilere yer veren, daha ayrıntılı ve gruplanmış bir programdır. (Ambarlı, 2010).

1962 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler ilkököl program taslağında ‘Toplum ve Ülke İncelemeleri’ adı altında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri birleştirilmiştir. Hazırlanan bu programda dersle ilgili bir ders kitap hazırlanmamış, öğretmenler daha önce hazırlanan kitaplardan faydalanarak bu dersi işlemişlerdir (Güngördü, 2002).

1968 programında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri birleştirilerek Sosyal Bilgiler dersi adı altında toplanmıştır (Ambarlı, 2010). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 9. Mili Eğitim Şurası kararları gereğince, 15.11.1974 tarih ve 459 sayılı kurul kararı ile temel eğitim 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına karar verilmiş olup Sosyal Bilgiler dersi İlköğretim okullarında 1968’den sonra, ortaokullarda ise 1975’ten sonra okutulmaya başlanmış, 1985 yılına kadar da okutulmuştur. Bu tarihten itibaren Sosyal Bilgiler dersi İlköğretim II. kademedeki 1997-1998 öğretim yılında tekrar İlköğretim okullarında (4., 5., 6., 7. sınıflarda) Sosyal Bilgiler dersinin okutulmasına başlanmıştır. (Safran 2008, Editör Tay ve Öcal).

Sosyal Bilgiler 2004 programı, 1998 yılında hazırlanan programın noksanlıklarından ve o günün koşullarına uyum sağlayamaması, öğretim programlarının Avrupa Birliği kurallarına uygun olmayışı gibi sebeplerden ötürü

yeniden hazırlanmış, 2005-2006 eğitim öğretim yılından sonra kademeli olarak ülkemizdeki bütün ilköğretim okullarında uygulanmaya başlamıştır (Kaz, 2013). Yine 2015, 2017 ve 2018 yıllarında Sosyal Bilgiler öğretim programı güncellenmiştir. Hazırlanan bu programlarda, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gereken beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkili bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak yetiştirmek amaçlanmıştır (Memişoğlu, 2012).

4. YAPILANDIRMACI ANLAYIŞA GÖRE SOSYAL BİLGİLER

Gün geçtikçe hızla bilim ve teknoloji, eğitimin hemen her alanını etkilemekte olup, geleneksel eğitim anlayışlarının yetersiz kalmasına çoklu zekâ ve yapılandırımcı (constructivist) eğitim yaklaşımlarının öne çıkmasına neden olmaktadır (Şahin ve Çandar, 2013).

Yapılandırımcı yaklaşımın temelinde, öğrenenin bilgiyi içselleştirmesi anlayışı yatmakta olup, yapılandırımcı yaklaşımın en önemli özelliği öğrencinin aktif olması ve öğretmenin rehberliğinde bilgiyi yeniden oluşturmasıdır (Seçkin, 2010). Yapılandırımcılık hazır bilgiyi almak değil, kendine özgü bir şeyler üretmektir. Örneğin iki testi alıp geliştirmek değil, onları tamamen kırıp, tuzla buz yapıp, yerine kendi yaptığı, özgün, orijinal bir testi koymaktır (Ocak ve Çınar, 2010). Yapılandırımcılıkta her öğrenilen bilgi kendinden sonraki bilginin yapılandırılmasına ortam hazırlayarak yeni bilgilerin eski bilgiler üzerine inşa edilmesini sağlar. Yapılandırımcılıkta birey bilgiyi yapılandırmışsa bilgiyi kendine göre şekillendirecek ve bilgiyi kendine göre anlamlandıracaktır (Gömlüksiz ve Öner, 2013). Öğrenciler öğretmenlerinden aynı anlatımı dinleseler bile öğrencilerin düşüncelerindeki ve değer yargılarındaki farklılık sebebiyle kendilerine verilen bilgiyi çeşitli şekillerde yorumlar, anlamlandırır ve kendi düşünce yapılarına göre bilgiyi yeniden geliştirir (Kabapınar, 2014).

Yapılandırımcı eğitim yaklaşımında öğretmen öğrencilerin bilgiyi keşfetmelerine olanak sağlayarak onların üst düzey düşünme becerileri olan analiz, sentez ve değerlendirme yapmalarını sağlar. Bu, öğrencilerin gelecekteki yaşamlarında daha yaratıcı, eleştirel, çok yönlü kişiler olmalarına yardımcı olacaktır (Ocak, Koçyiğit, Özermen, 2010). Öğretim etkinliklerinde bilgi bir amaç olmamakla

birlikte öğrencinin konu alanının yöntemini kullanması, kendi öğrenme sürecinin farkına varması için bir araç olarak görülmektedir. Yapılandırmacı anlayışta ölçme yönteminin amacı da, öğrencilerin bilgi düzeylerini ortaya koymakla birlikte konu alanının yöntemini ve kavramlarını ne ölçüde kullandığını belirlemektir (Kabapınar, 2014).

MEB (2005)' in hedefi de günümüzde bireylerin doğru kararlar alıp uygulaması, yaratıcı düşünmesi, sorunları çözme yeterliliğine sahip olması, öğrenmeyi öğrenmesi, grup çalışması becerisine sahip olması ve kendi kendini yönetebilmesini beklemektedir (Turan, 2013 Editör, Şeker). MEB bu bağlamda, 2005-2006 öğretim yılından itibaren Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilerde çok yönlü düşünmeyi geliştirmek ve bütüncül bir bakış açısı kazandırmak amacıyla yapılandırmacı yaklaşımı temele almıştır.

5. 2004 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Sosyal Bilgiler öğretim programı Sosyal Bilgilere, becerilere ve değerlere ilişkin kilit soruları ve bunları özel alt alanlar çerçevesinde (tarih, coğrafya, antropoloji vb.) nasıl organize edileceğini içerir. Böylece anahtar sorular öğretmen ve öğrencilerin temel konularıyla ilişkilendirilmiş olur (Ross, Mathison ve Vinson, 2013).

Tüm dünyada farklı alanlarda meydana gelen değişimi ve gelişimi; ülkemizde de nüfusun yapısında, ailenin niteliğinde, yaşam şekillerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojilerinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde gibi alanlarda görmekteyiz. Yaşanan bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak amacıyla yeni bir program hazırlama zorunluluğu ortaya çıkmıştır (MEB, 2004).

5.1. PROGRAMIN VİZYONU

Sosyal Bilgiler programının vizyonu;

Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını özümsemiş, kendi geçmişini ve kültürünü kavramış, demokratik değerlere sahip ve insan haklarına saygılı, içinde bulunduğu

çevreye karşı hassas davranan, bilgiyi kendi deneyimlerine göre yeniden oluşturan ve bu bilgiyi kullanıp, düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş, bilimsel bilgiyi yöntemlerini bilen, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarının ve sorumluluklarının bilincinde, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmektir (MEB, 2005).

5.2. PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI

Ülkemizde öğretim programları, öğrencilerin bilgiye nasıl ulaşılacağını öğrenmelerine, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak biçimde yeniden düzenlenmiş, dünyada yaşanan gelişmeler dikkate alınarak, ülkemizde de öğretim programlarında geleneksel yaklaşımlardan ziyade, bilginin değerini ve bireyin var olan tecrübelerini dikkate alarak, yaşama aktif katılımını, kararlarını doğru almasını, problemleri çözmesini yardımcı olacak bir yaklaşım gelişim göstermiştir. Böylece hazırlanan bu yaklaşımla Sosyal Bilgiler açısından öğrenci merkeze alan, öğrencinin bireysel farklılıklarını ve yaşantılarını önemseyen çevreyle etkileşimine imkan sağlayan bilgi ve beceriyi dengeleyen yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005).

Bu anlayış doğrultusunda ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Programı (MEB, 2005); öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak, daha sonraki hayatlarını şekillendirmesine yardımcı olan, bireyin beklentilerine hassasiyet gösteren, öğrenmeyi öğrenmeyi esas alan, öğrencilerin düşünmesine, soru sormasına ve çevresiyle iletişim kurmasına yardımcı olan, öğrencilerin bir bütün olarak gelişimine katkı sağlayan, kendi millî benliğini esas alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem veren, öğrencilerin haklarının ve sorumluluklarının bilincinde bireyler olarak yetişmesini önemseyen, toplumsal sorunlara karşı hassas, öğrenme sürecinde tecrübelerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlayan, farklı öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerini kullanan öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu bağlamda programın uygulanmasında Sosyal Bilgiler öğretme ve öğrenme süreci günlük yaşam deneyimleri ve bunların sorgulamanın odağı olarak ele alınması ile gerçekleşmesi önem taşımaktadır (Ross, Mathison ve Vilson, 2013).

Amerika’da NCSS tarafından hazırlanan (Barr, Barth ve Shermis, 1977); Sosyal Bilgiler öğretim programı çeşitli değişkenler açısından 3 tema altında gruplanmıştır. Bunlar; küresel aktarım, sosyal bilimler ve yansıtıcı sorgulamadır. Mortorella’nın (1996) Barr, Barth ve Shermis (1997)’in çalışmalarını temel alarak geliştirdiği çatıya göre Sosyal Bilgiler eğitimi; vatandaşlık aktarımını, Sosyal Bilimleri, yansıtıcı sorgulamayı, sosyal eleştiri bilgisini ve kişisel gelişimi kapsamaktadır (Ross, Mathison ve Vilson, 2013).

5.3. PROGRAMIN YAPISI

2004 Sosyal Bilgiler öğretim programı; beceri, kavram, değer ve genel amaç olmak üzere dört temel öge üzerine oluşturulmuştur.(MEB, 2005). Bunun yanında daha önceki yıllarda hazırlanan öğretim programlarında yer almayan ara disiplin yaklaşımına da yeni hazırlanan bu programda yer verilmiştir. Bu bağlamda Sosyal Bilgilerin temel öğeleri olan beceri, kavram, değer ve genel amaçları hakkında kısaca bilgi verilerek programda dikkat çeken ara disiplin yaklaşımı anlatılmıştır.

5.4 BECERİ NEDİR?

Günümüzde bilgiye olan bakış açısı değişmiş olup; bilgiyi kullanmak, bilgiyi edinmeden daha fazla önem taşımakta olup artık var olan bilgiler ezberlenmemektedir. Öğrenciler bilgiyi sorunları çözmede, anlamlı ortamlarda eleştirel düşünmede ve yaratıcı düşünmede kullanmaktadır. Beceri ise bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. (MEB,2005).

Türk Dil Kurumu ‘beceri’ kavramını; ‘elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet, kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği’ olarak tanımlamaktadır (tdk.gov.tr).

MEB (2005)’e göre beceri öğrencilerde, öğrenme ortamı sırasında kazanılması, geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi planlanan kabiliyettir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programına göre beceri, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine göre uygun öğrenme ve öğretme ortamlarında düşünsel ve davranışsal bir çabaya girmesi sonucu bir işi kolay ve ustalıkla yapar hale gelmesidir (Yazıcı, Koca, 2008).

Ata (2011)'e göre beceri, öğrencilerde öğrenme ortamlarında kazandırılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması planlanan, bir işi yapabilmek veya bir konuyu işleyebilmek için gereken yatkınlıktır. Dünyada beceriler büyük önem taşımaktadır. Bu becerilerden Sosyal Bilgiler öğretimi bağlamında en çok dikkat çekenlerden biri 21. yy becerileri olarak görülmektedir. Tablo 1'de Ahonen, Kinnunen (2015) tarafından 21.yy kazanımları temel yapıları noktasında karşılaştırılmıştır.

Tablo 1. 21.yy Kazanımları Temel Yapı Karşılaştırması.

21. yy Kazanımları için Değerlendirme ve Öğretme	21.Yy Kazanımlarında Ortaklık	OECD(Organisation for Economic Cooperation and Development)=Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü	Finlandiya'ya Özgü Öğretim programı 2004 Ara Disiplin temaları (C) ve Çalışma Metotları (W)
Düşünme yöntemleri: Yaratıcılık ve Yenilik Eleştirel düşünme Problem çözme Öğrenmeyi Öğrenmek için karar verme Üst Biliş	Düşünme yöntemleri: Yaratıcılık ve yenilik Eleştirel düşünme Problem çözme	Düşünme yöntemleri: Ürün olarak bilgi: Bilgiyi yeniden yapılandırma ve modelleme, kendi fikirlerini geliştirme (bilgi)	Düşünme yöntemleri: İnsan gelişimi Düşünme, Öğrenme ve Problem çözme becerileri
Çalışma Yöntemleri: İletişim İşbirlikçi(grup çalışması)	Çalışma Yöntemleri: İletişim İşbirlikçi	Çalışma Yöntemleri: Etkin İletişim: İşbirlikçi ve gerçek etkileşim	Çalışma Yöntemleri: Çalışma becerileri Sosyal beceriler Aktif katılım
Öğrenme Kaynakları: Bilgi okuryazarlığı ICT (Information and Communications Technology) = Bilgi ve İletişim teknolojisi	Öğrenme Kaynakları: Bilgi okuryazarlığı Medya okuryazarlığı ICT (Information and Communications Technology) = Bilgi ve İletişim teknolojisi	Öğrenme Kaynakları: Kaynak olarak bilgi: Araştırma, değerlendirme ve bilgiyi düzenleme	Öğrenme Kaynakları: Medya becerileri ve iletişim Beşeri teknoloji ICT (Information and Communications Technology) = Bilgi ve İletişim teknolojisi
Dünyada Yaşama: Evrensel ve bölgesel vatandaşlık Yaşam ve kariyer Kültürel Farkındalık ve Sosyal Sorumluluk	Dünyada Yaşama: Esneklik ve Uyuma yeteneği Girişim ve Kendini yönetme Sosyal ve Kültürler arası beceriler Verimlilik ve Sorumluluk Liderlik ve Sorumluluk	Dünyada Yaşama: İletişimin etnik ve sosyal etki boyutu: Sosyal sorumluluk , Sosyal etki	Dünyada Yaşama: Kültürel kimlik ve Evrensel farkındalık Katılımcı vatandaşlık ve Girişimcilik Çevre, refah ve sürdürülebilir gelecek sorumluluğu Güvenlik ve Ticaret

Kaynak: Ahonen, Kinnunen, 2015.

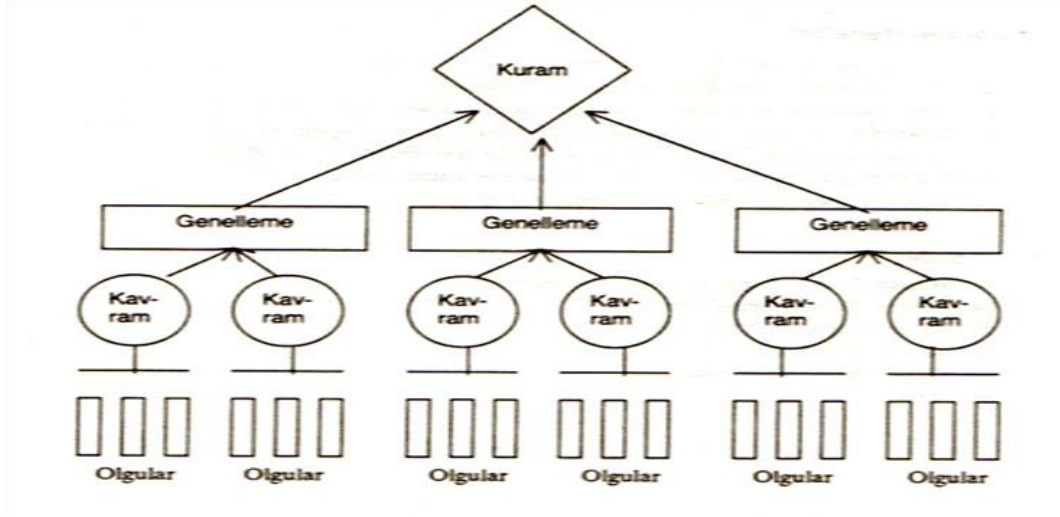
Sosyal Bilgiler Programı ülkemizde, diğer derslerle birlikte ilköğretim 4 - 8. sınıf düzeyinde doğrudan verilebilecek beceriler yanında, kendine özgü 6 beceriyi kazandırmayı da hedeflemektedir. Aşağıda verilmesi planlanan beceriler gösterilmiştir (MEB, 2004):

Bu becerileri şöyle sıralayabiliriz:

- Eleştirel Düşünme Becerisi
- Yaratıcı Düşünme Becerisi
- İletişim Becerisi
- Araştırma Becerisi
- Problem Çözme Becerisi
- Karar Verme Becerisi
- Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
- Girişimcilik Becerisi
- Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
- Gözlem Becerisi
- Mekânı Algılama Becerisi
- Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
- Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
- Sosyal Katılım Becerisi
- Empati Becerisi

5.5. KAVRAMLAR

Sosyal Bilgiler Programı, bireylerin kendinden başlayıp içinde bulunduğu çevreye ve evrene bir anlam kazandırmanın yollarını belirlemeye çalışır ve bunlara verdiği anlamı “dil” yardımıyla dönüştürür, anlatır ve çevresiyle dil yardımıyla iletişim kurar. Bu anlamın yapılandırılması, “olgu-kavram-genelleme ya da ilke-kuram” olmak üzere dört evreden oluşmaktadır. Toplumsal yaşamı oluşturan insan tecrübelerinin bütünlüğü, bu evrelerin tek başlarına ele alınmalarını engel olmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Programında olgu, kavram, genelleme/ilke ve kuram, bir bütün olarak ele alınmaktadır.. (MEB, 2005).



Şekil 1. MEB Sosyal Bilgiler Programında olgu, kavram, genelleme/ilke ve kuram

Kavramların tanımlayabilmek için şekildeki sınıflamada olduğu gibi, yerlerinin belirlenebilmesi gerekir. Şekilde de görüldüğü üzere önce olgunun tanımı yapılır daha sonra ilişkilendirilmeler yapılır.

5.6 DEĞERLER

“Değer” kavramı; felsefe, psikoloji ve eğitim bilimleri gibi birçok sosyal bilimin üzerinde durduğu değişik açılardan tanımı yapılmış bir kavramdır ve bu tanımların ortak noktalardan birisi “değer”in insanların hayatlarına yön vermesidir (Acun, Yücel, Önder, Tarman, 2013).

Doğanay (2011)’a göre değer, yaşamımızda değer verdiğimiz yaşamımıza etki eden düşüncelerdir.

Yalçınkaya(2016) değer kavramını bir toplumun var olmasından sonra yaşaması ve devam etmesini sağlayan en önemli unsur olarak tanımlamıştır.

Değerler, bireylere yaşamlarında yön veren, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyerek ve neye öncelik vereceğimizi belirleyen; sosyal hayatı mümkün ve anlamlı kılan, hem toplumların kaynaşmasını birbirinden ayırt edilmesini “sağlayan pekiştirici ve kuşatıcı” ilkeler ve inançlar olduğu görülmektedir (Yalçınkaya, 2016).

Değerler, belirli bir durumlarda neye öncelik tanıdığımızdır. Değerler, bireylerin davranışlarına kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar

olup, bireylerin neye öncelik verdiklerini ortaya koyarak; istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Ulusoy, Arslan, Ed. Turan ve Ulusoy, 2016).

Değer yargıları iyi-kötü, güzel-çirkin gibi kavramlardır. Her toplumun iyisi kötüsü, güzeli çirkinini diğer toplumlardan farklıdır ve bir ulusu diğer uluslardan ayıran özellikler değerlerdir (Aslanoğlu, 2005). Toplumda güzel ve olumlu düşünceler ile davranışların yaygınlaştırılması, kötü ve olumsuz düşünce ve davranışların ise, iyi ve olumlu düşünce ve davranışlara dönüştürülmesinin sağlanmasının temelinde değerler eğitimi yatmaktadır (Ulusoy, Arslan, Ed. Turan ve Ulusoy, 2016).

Her türlü eğitim-öğretim faaliyetlerinde değerlere yer verilir. Çünkü bireylere eğitimde sadece bilgi, beceri ve tutumlar kazandırılmaz bunun yanı sıra toplumun kültürü de yeni kuşaklara aktarılır (Aslanoğlu, 2005). Her toplum kendini tanıyan yaşayan ve yaşatan, kendi değerlerini bilen bireyler ister. Değer eğitimi sayesinde bireyler içinde yaşadıkları toplumla bir bütün olup, toplumsallaşmasını ve kültürel anlamda aidiyet duygusuna sahip olmayı öğrenir (Ulusoy, Arslan, 2014, Ed. Turan, Ulusoy)

Türk Millî Eğitim Sistemi öğrencileri; iyi insan ve iyi yurttaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmak ve onları sağlıklı, mutlu bir şekilde hayata hazırlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda değerlere eğitim-öğretim süreci içerisinde kazandırılmasına önem verilmekte olup kültürel devamlılığı sağlamak için ve yeni nesillere aktarılması gerektiği düşünülmektedir (MEB, 2017).

Türk Milli Eğitim sisteminde Sosyal Bilgiler Programı'nın benimsediği değerler (MEB, 2004);

- Adil olma
- Aile birliğine önem verme
- Bağımsızlık
- Barış
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Özgürlük
- Sağlıklı olmaya önem verme

- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

Türk Milli Eğitim sisteminin genel amacı; ‘bireyleri beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu durumları bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir. Bu bağlamda eğitim-öğretim faaliyetlerinde tek bir derste değerleri işlemenin yanı sıra her derste değerlerin ortaya konulduğu, sonuçlarının tartışıldığı ortamların oluşturulması önem taşımaktadır (Kasapoğlu, 2013).

Öğretim programlarında değerler, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmeyip öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer verilmiştir (MEB,2018). Çünkü okulun bulunduğu çevre, öğretmenlerin beklentileri ve disiplin anlayışları da değer öğretir veya öğrencilerin değer gelişimine fayda sağlar (Aydın, 2014).

Aydın (2014)’e göre değerler eğitiminin iki hedefi vardır. Bunlardan ilki, öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmak olup, ikinci hedefi, her öğrenciyi bilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirerek gerçek hayata ve bir üst öğrenime hazırlayarak, “iyi insan” “iyi vatandaş” olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırıp, onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir. Birinci amaç eğitimin de temel amacı çünkü bu amaç olmadan diğer amaçlara ulaşılsa bile bir anlam ifade etmez. Değerler eğitimi, gelecek kuşakların kişilik gelişimine, sosyalleşmesine katkı sağlamak amacıyla formal eğitim içerisinde verilmesi gereken “okul hayatını” kapsayan bir süreçtir (Bazarkulov, 2008).

Değer öğretiminde 2005 Sosyal Bilgiler Programı, geleneksel telkin yöntemi yanında özellikle değer açıklama, ahlaki muhakeme, değer analizi, gözlem yoluyla değer öğretimi yaklaşımlarının da kullanılmasını önermektedir (Safran, 2008 Ed. Tay&Öcal).

Geleneksel telkin yönteminde; öğrenciler var olan değerlere göre hareket etmeli kendi tercihlerini yapmaya teşvik edilmemelidir. Öğrenciler bu yöntemde, öğretmenin ders anlatımını, soru cevaplarını izleyerek ve davranışlarını buna göre belirlerler (İnan, 2014).

Değer açıklama yönteminde; telkin yaklaşımından farklı olarak bireyin neye değer verip vermeyeceği bireye seçenekler sunularak olası durumları inceledikten sonra bireyin bizzat kendisinin özgürce karar vermesi esasına dayanır (Doğanay, 2011).

Değer Analizi yönteminde; Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay herhangi bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanır ve dikkat, düşünce ve ayırt etme gerektirir. Değer soruları akılcı bir şekilde sınıanır (MEB,2005).

Ahlaki muhakeme yaklaşımında ise; Kohlberg yaptığı çalışmalardan ahlaki ikilemler içeren hikayeler seçilerek bireylere ahlaki ikilemler sunulur. Ahlaki ikilemde kalan bireyler ana karakterin nasıl davranması gerektiğini ve sebeplerini düşünür (Akt: Köse Çengelci, 2016: Berk,1997). Bu yöntemde temel amaç bireylerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım ederek, öğrencinin değerlendirme yaparken kullandığı dayanakların, bireyin ahlaki gelişimi hakkında bilgi vermesidir. Burada amaç sorunun çözümü değil çözüme ulaşmada kullandığı yoldur (Akbaş, 2008).

5.7. ÖĞRENME ALANLARI

Öğrenme alanı, birbirleriyle ilişkisi olan beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır (MEB, 2005). Bu anlayıştan yola çıkarak NCSS tarafından Amerika'daki Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 1994 yılında ortaya konulup 2010 yılında genişletilen 10 tematik aşama şunlardır (Ross, Mathison ve Vilson, 2013):

- İnsanlar, Yerler ve Çevre
- Kişisel Gelişim ve Kimlik
- Bireyler, Gruplar ve Kurumlar
- Güç, Otorite ve Yönetim
- Üretim, Dağıtım ve Toplum

- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Küresel Bağlantılar
- Vatandaş İdealleri(Civic İdeals) ve uygulamaları

NCSS tarafından benimsenen bu tematik anlayış ülkemiz program geliştirme uzmanları tarafından da kabul edilerek 2004 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına dokuz öğrenme alanı olarak şu şekilde aktarılmıştır.

- Birey ve Toplum
- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Zaman, Süreklilik ve Değişim
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
- Güç, Yönetim ve Toplum
- Küresel Bağlantılar

NCSS tarafından hazırlanan öğrenme alanları ile ülkemizde kabul edilen öğrenme alanlarına bakıldığında; İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Küresel Bağlantılar ve Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanlarının aynı olduğunu, Bireyler, Gruplar ve Kurumlar öğrenme alanının ülkemizde Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler öğrenme alanı olarak, Güç, Otorite ve Yönetim öğrenme alanının ülkemizde Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanı olarak, Üretim, Dağıtım ve Toplum öğrenme alanının ülkemizde Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı olarak görmekteyiz (MEB,2005).

Öğrenme alanları ülkemizde, 4. sınıftan 8. sınıfa kadar devam etmekte olup, bir ünite, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebilmektedir.. 4. ve 5. sınıfta 8 ünite vardır. 4. sınıfta “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı diğer öğrenme alanları içinde düşünülmekle birlikte, özellikle “Kendimi Tanıyorum”, “Geçmişimi Öğreniyorum” ve “İyi ki Var” ünitelerinde kazanım olarak ifade edilmektedir. Aynı şekilde 5. sınıfta da diğer öğrenme alanları içinde düşünülmüş, “Zaman, Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanı özellikle “ Adım Adım Türkiye” ve “Gerçekleşen Düşler” ünitelerinde kazanım olarak yer almıştır (MEB, 2005).

Öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içerebilir. Örneğin, “Birey ve Toplum” Psikoloji ve Vatandaşlık Bilgisini; “Kültür ve Miras”, Antropoloji, Tarih ve Vatandaşlık Bilgisini; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Coğrafya’ yı, “Üretim, Tüketim ve Dağıtım” Ekonomi’ yi, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ve “Güç, Yönetim ve Toplum” Sosyoloji’ yi, Vatandaşlık Bilgisini, Hukuku içermektedir. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” disiplinler arası alanlardır (MEB, 2005).

6. 2015 SOSYAL BİLGİLER DESİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Sosyal Bilgiler; Sosyal bilimleri kaynaştıran öğrencilerin sosyal ilişkilerini ve yurttaşlık yeterliklerini geliştirmeyi amaçlayan aynı zaman etkili ve üretken bireyler yetiştirmek için hazırlanmış bir ilköğretim dersidir (MEB, 2015). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplumun ihtiyaçları öğrencilerin yaşantıları ve sosyal bilim disiplinleri olmak üzere üç temel kaynak esas alınarak oluşturulmuştur.

Bilginin her geçen gün gelişmesinin ve yayılmasının çok hızlı ilerlediği günümüzde her şeyi okulda öğretmek mümkün olmadığı için aynı zamanda okulda öğretilen bilgilerin değişebileceği de dikkate alınarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda öğrencilerin yaşam kaynağının sürekli öğrenme olması gerektiği düşüncesi de benimsenmiştir.

2015 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı; amaç, kapsam, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört ana öge üzerine inşa edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanları çerçevesinde ele alınan kazanımlarla genel amaçlara ulaşılması benimsenmiştir. Bu bağlamda içerik boyutu ve bilişsel boyut olmak üzere kapsam iki boyutta düzenlenmiştir. Kapsamın temelini oluşturan içerik boyutu; bilgi, beceri ve değerler olmak üzere üç temel öğeden oluşmuş olup kazanımlar toplamda yedi öğrenme alanı kapsamında düzenlenmiştir. Öğrenme alanlarında yer alan kazanımlar bilgi, beceri ve değerleri yansıtacak şekilde düzenlenerek, değer ifadesinin tutumu da yansıttığı kabul edilmiştir.

Kapsamın diğerk kısmını ise öğrencilerin, bilgiyi yalnızca hatırlarında tutmalarını değil; bunun yanında analiz etmelerini, değerlendirmelerini ve oluşturmalarını esas alan Bloom'un yenilenmiş bilişsel taksonomisi oluşturmuş olup bu bağlamda bilişsel taksonominin yalnızca ilk basamakları değil üst basamakları da dikkate alınarak ve programın sarmal yapısı doğrultusunda dengeli bir dağılım sağlanmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerden her alana ait (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) öğrenme çıktıları beklendiği için, toplam yedi öğrenme alanı belirlenmiş, her bir öğrenme alanıyla ilgili olarak öğrenme alanlarının kazanımları kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Bu yüzden öğrenme alanlarında kazanımlar bazen bilgi, bazen beceri, bazen de değer temelli oluşturulmuştur.

Bu programda yer alan öğrenme alanları ile öğrencilerin sınıf düzeylerine uygun bir şekilde bilgi, beceri ve değerlerin derinleştirip genişletmesi; öğrenmelerini sarmal yapı içinde süreç boyunca basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa olacak şekilde gerçekleştirmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda 4. sınıftan itibaren kazanımlar öğrencilerin yakın çevrelerindeki tecrübelerine uygun bir şekilde başlayıp süreç ilerledikçe derinleşip genişleyerek devam etmekte olup; 5. sınıf kazanımları il düzeyi, 6. sınıf kazanımları Türkiye ve 7. sınıf kazanımları ise uluslararası süreç ve olaylar şeklinde planlanmıştır.

Öğrenme alanları genel anlamda birkaç temaya odaklanmış olup, kazanımlar sistematik şekilde planlanmıştır. Bu sistematik düzenin dikey eksenini disiplinler arası anlayış oluşturmaktadır. Yatay ekseninde ise bilişsel öğrenmeleri sınıflandırmada kullanılan taksonomiye göre bir düzenleme yapılmıştır. Hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programındaki başlıca öğrenme alanları;

- Birey ve Toplum
- Etkin Vatandaşlık
- İnsan ve Mekân
- Ekonomi ve Sürdürülebilirlik
- Kültürel Miras
- Küresel Bağlantılar
- Bilim, Teknoloji ve Toplum

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı öğrenme ve öğretme süreci ise, öğrenme alanlarındaki kazanımların öğrencilere öğretilmesi amacıyla verilecek etkinlikleri kapsar. Bu süreç, öğrencinin tarafından bakıldığında; “öğrenme süreci”, öğretmen tarafından bakıldığında “öğretme süreci” olarak ifade edilir. Kazanımlar günlük yaşamla ilişkilendirilerek verilmeli, öğrenme-öğretme süreci sosyal uyuma, çoklu bakış açılarına değer vermeye, öğrenmenin çoklu türlerine, öğrenmede sorumluluk almaya ve bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasına fırsat vermelidir.

Hazırlanan Öğretim programında Sosyal Bilgiler dersinin amacı öğrencilerin var olan bilgileri kendilerine tekrar düzenlemesini temel aldığı için, ölçme ve değerlendirmede sonuç odaklı olmayıp öğrencileri süreç içerisinde neyi, nasıl bildikleri ve neler yapabildiklerine değer vermektedir. Bu bağlamda ölçme ve değerlendirme yapılırken, anekdot, görüşme, gözlem, sözlü sunum, proje, öz değerlendirme, öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme, dereceleme ve tutum ölçekleri gibi ölçme ve değerlendirme ölçütleri kullanılarak; öğrencilerin izlenmesi, yönlendirilmesi, sürekli geri bildirim ve düzeltme işlemlerinin sağlanmasına yönelik bir anlayışı benimsenmiştir. Böylece öğrencilerin öğrenme güçlüklerinin belirlenip giderilmiş olacak, anlamlı öğrenmelerinin desteklenmesi sağlanacaktır.

7. 2017 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Sosyal Bilimlerin öncelikli amacı gençlerin yeteneklerini geliştirmesine yardım ederek, hür dünya içinde demokratik halk ve çeşitli kültürdeki vatandaşların iyiliği için haberdar edip mantıklı kararlar oluşturmalarına yardımcı olabilmektir (Zarillo, 2004). Bu bağlamda 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programının amacı; öğrencilerin “içinde yaşadığı topluma, ülkesine ve toprağına içten duygularla bağlı, gerekli olan teknik bilgi, birikim, beceri ve kabiliyetlere sahip bilim ve teknolojiyi etkili bir şekilde kullanabilecek, birey olmaktan ziyade dünya ailesine ait olduğunun bilincinde nesiller yetiştirmektir. Öğretim programları hazırlanırken birden fazla disiplinin birlikte planlandığı ancak bu disiplinlerden oluşmayıp bunun yanı sıra

disiplinler arası etkileşimin açık olduğu bir yaklaşımla yalnızca amacı değil, yolu da kurmak hedeflenmiştir.

2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Ülkesine bağlı, vatanını milletini seven, hakları ve sorumluluklarını bilincinde, ulus bilince sahip yurttaşlar yetiştirmek,
- Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki Atatürk İlke ve İnkılaplarının yerini kavrayıp, demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olan,
- Yasaların herkes için bağlayıcı olduğunu ve herkesin kanunlar önünde eşit olduğunu farkında,
- Tarihine ve kültürüne sahip çıkarak kültürel mirasını koruyup geliştirmesi gerektiğinin bilincinde;
- İçinde bulunduğu çevreyi ve dünyayı tanıyarak, insan çevre etkileşimini açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Çevre duyarlılığı olan doğadaki kaynakların sınırlılığının bilincinde olup, doğayı koruyan ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip,
- Eleştirel düşünme becerisine sahip, bilgiye nasıl ulaşılacağını bilen bireyler olmaları,
- Ekonominin temel öğelerinin farkında olup, ülke kalkınmasında ve milletlerarası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavrayan,
- Çalışmanın sosyal yaşantımızdaki önemini bilincine vararak, meslekleri tanıyarak, her mesleğin önemli olduğunun farkında olan,
- Geçmiş dönemlerden günümüze kalan arkeolojik buluntuları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzer ve farklı yönleri belirleyerek, değişim ve sürekliliği algılayan,
- İlerleyen bilim ve teknolojinin, sosyal yaşantımızdaki etkisini kavrayarak bunları kullanan,
- Bilimsel düşünme yollarıyla bilgiye ulaşan, kullanan ve bilgiyi üretmede bilimsel ahlakı gözetan,
- Sosyal Bilimlerin ana öğelerinden faydalanarak karşılaştığı sorunları çözen,
- Kişisel ve sosyal problemlerin çözümü için kendine has fikirler geliştiren,

- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, Cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenleyen,
- Millî, manevi değerleri esas alıp ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeyi amaç edinen,
- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve kabiliyetlerinin farkına varmasını amaçlanmaktadır.

2017 Sosyal Bilgiler öğretim programında kazandırılması gereken beceriler ise;

- | | |
|--------------------------------------|--|
| • Araştırma | • Karar verme |
| • Çevre okuryazarlığı | • Konum analizi |
| • Değişim ve sürekliliği algılama | • Medya okuryazarlığı |
| • Dijital okuryazarlık | • Mekânı algılama |
| • Eleştirel düşünme | • Öz denetim |
| • Empati | • Politik okuryazarlık |
| • Finansal okuryazarlık | • Problem çözme |
| • Girişimcilik | • Sosyal katılım |
| • Gözlem | • Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama |
| • Harita okuryazarlığı | • Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma |
| • İletişim | • Yenilikçi düşünme |
| • İş birliği | • Zaman ve kronolojiyi algılama |
| • Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme | |
| • Kanıt kullanma | |

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı öğrencilerde, ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, kültürel farkındalık ve ifade yetkinlikleri bağlamında farklı bir başlık altında verilmeyip bu kazanımların içinde örtük bir biçimde verilmesi hedeflenmiştir.

Yetkinliklerin birbiri ile çok yönlü ilişkilerinin olmasının yanı sıra bazı derslerin öğretim programlarındaki kazanımların sekiz yetkinlik alanından biri veya bir kaçıyla daha güçlü bağlantıları olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı başta sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler alanı olmak üzere diğer yetkinlik alanlarının becerileriyle de güçlü ilişkiler içindedir. Program'ın sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade, dijital yetkinlik alanlarıyla ilgili temel alınan becerilerdir.

2017 Öğretim programının temel aldığı bir diğer konu ise değerler eğitimidir. Çünkü Türk Millî Eğitim Sistemi'nin temel amaçları arasında öğrencileri erdemli insan ve iyi birer yurttaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatarak daha mutlu ve sağlıklı bir yaşama hazırlamak yer almaktadır. Bu bağlamda değerlerin öğrencilere eğitim- öğretim sırasında kazandırılması ve gelecek nesillere anlatmak hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılığı sağlama bakımından da son derece önem taşımaktadır.

Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki değerler yer almaktadır:

- Adalet
- Aile birliğine önem verme
- Bağımsızlık
- Barış
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Eşitlik
- Özgürlük
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Tasarruf
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim programında öğrenme alanları ise, birbiri ile bağlantılı bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi düzenleyen disiplinler arası bir yapıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 7 öğrenme alanı çerçevesinde düzenlenmiştir.

- Birey ve Toplum

- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Etkin Vatandaşlık
- Küresel Bağlantılar

Öğretim programlarındaki temel hedef; istenilen seviye de bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasıdır. Bu hedef doğrultusunda, öğrencilere daha etkili olduğu ğretim yaklaşımlarının uygulanması, hedefe uygun öğrenme ortamları ve materyalleri seçilmesi, öğrenme süreci içerisinde beceri ve kazanımların izlenerek öğrencilerin bu süreç içerisinde neler yaptığının değerlendirilmesi gerekir. Bu sebeple öğrenme-öğretme süreci ile lme ve değerlendirme uygulamaları birbirini destekleyecek biçimde olması gerekir.

Öğretim programlarında lme değerlendirme yapılırken; öğrencilerin bilgiyi kendilerinin yapılandırması temel alındığı için, lme ve değerlendirmede sonuç odaklı olmayıp öğrencileri süreç içerisinde neyi, nasıl bildikleri ve neler yapabildiklerine değer vermektedir. Böylece ğrencilerin öğrenme güçlüklerinin belirlenip giderilmiş olacak, anlamlı öğrenmelerinin desteklenmesi sağlanacaktır.

8. 2004, 2015, 2017 ve 2018 YILLARINDA HAZIRLANAN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 2. Sosyal Bilgiler 'in Tanımı

2004 Programında Sosyal Bilgiler Tanımı	2015 Programında Sosyal Bilgiler Tanımı	2017-2018 Programında Sosyal Bilgiler Tanımı
Sosyal Bilgiler, ‘bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi’ (MEB, 2004).	Sosyal bilimleri kaynaştıran öğrencilerin sosyal ilişkilerini ve yurttaşlık yeterliklerini geliştirmeyi amaçlayan aynı zaman etkili ve üretken bireyler yetiştirmek için hazırlanmış bir ilköğretim dersi (MEB, 2015)	Sosyal Bilgiler, Sosyal bilimlerin pedagojik hedeflerle basitleştirdiği toplu öğretim anlayışından hareket ederek oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (Gürel, 2017)

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Dersi Genel Amaçları

2004 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Amaçları	2015 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Amaçları	2017-2018 Programında Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Amaçları
Öğrencilerin duyuşsal ve fiziksel özellikleri dikkate alınarak, onların ilgi, istek ve kabiliyetlerini fark etmelerini sağlamak. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olarak, vatanını ve milletini seven, hak ve sorumluluklarının bilincinde milli şura sahip vatandaşlar yetiştirmek. Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasında Atatürk İlke ve İnkılaplarının yerini kavrar ve lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak. Herkesin kanunlar önünde eşit olduğunu nedenleriyle birlikte kavrayan, yasaların toplumdaki herkes için geçerli olduğu bilincine sahip olan vatandaşlar yetiştirmek,	Yaşadığı toplumun bir parçası olarak bireysel özellikleri ile birlikte millî, manevi ve evrensel değerlerin farkına vararak erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri, Yaşadığı ülkenin bir yurttaşı olarak hak, özgürlük ve sorumluluklarının bilincinde, etkili bir biçimde demokratik yaşama katılarak karşılaştığı problemlere barışçıl çözümler üreten, yaşamın her alanında hoşgörünün var olduğu ve benimsendiği bireyler yetiştirmek, İçinde bulunduğu çevreyi ve dünyayı tanıyarak insan çevre etkileşimini coğrafi becerilerini sorgulayarak	Ülkesine bağlı, vatanını milletini seven, hakları ve sorumluluklarını bilincinde, ulus bilince sahip yurttaşlar yetiştirmek, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki Atatürk ilke ve inkılaplarının yerini kavrayıp, demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olan, Yasaların herkes için bağlayıcı olduğunu ve herkesin kanunlar önünde eşit olduğunu farkında, Tarihine ve kültürüne sahip çıkarak kültürel mirasını koruyup geliştirmesi gerektiğinin bilincinde; İçinde bulunduğu çevreyi ve dünyayı tanıyarak, insan çevre etkileşimini açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri, Çevre duyarlılığı olan doğadaki

Kendi geçmişini ve kültürünü oluşturan temel unsur ve süreçlerin bilincinde, milli şuuru meydana getiren kültürel mirasın koruyup geliştirmesi gerektiğini kabul etmesine olanak sağlamak. İçinde bulunduğu çevrenin ve dünyayı tanıyarak; insan, doğa ve çevre arasında bir etkileşim olduğunu açıklamasına olanak sağlar. Bilgiyi yerinde ve farklı şekillerde kullanır, düzenler ve geliştirir. Ekonominin temel öğelerinin farkında olup, ülke kalkınmasında ve milletlerarası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin önemini kavrar. Çalışmanın sosyal yaşantımızdaki önemini bilincine vararak, meslekleri tanır, her mesleğin önemli olduğunun farkına varır. Geçmiş dönemlerden günümüze kalan arkeolojik buluntuları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzer ve farklı yönleri belirleyerek, değişim ve sürekliliği algılar. İlerleyen bilim ve teknolojinin, sosyal yaşantımızdaki etkisini kavrayarak bunları kullanır. Bilimsel düşünme yollarını kullanarak bilgiye ulaşır, kullanır ve bilgiyi üretmede bilimsel ahlaki gözetir Sosyal bilimlerin ana öğelerinden faydalanarak birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklar. Kişisel ve sosyal problemlerin çözümü için kendine has fikirler geliştirir. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler. Çeşitli zamanlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeyi kendisine hedef olarak belirler (MEB, 2005).	açıklamaları, Ekonomi okuryazarı becerisini kullanarak ekonomik kaynakların sürekli verimli bir biçimde kullanılabilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve tutum sahibi olmaları, Kültürümüzü oluşturan ana öge ve süreçleri kavrayarak ulusal bilincin oluşmasına yardımcı olan kültürel mirasımızın korunup geliştirilmesi gerektiğini kabul eden, Küreselleşmenin sosyal, ekonomik, politik, kültürel ve ekolojik alanlardaki etkileri hakkında bilgi edinerek, ülkelerin birbirleriyle olan etkileşimin farkına varıp, insanlığa yararlı olma bilincine sahip olmaları, Teknolojinin sosyal bir ihtiyaç olduğunu ve toplumların teknolojiye etkilendiğini kavrayarak, doğru ve doğru bilgiye nasıl ulaşacağını bilen ve eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler olmaları, Temel bilgi, beceri ve değerlerin yurttaşlık yeterliliklerinin bir gereği olduğunu ve bunları kazanmaları gerektiğinin farkında bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.	kaynakların sınırlılığının bilincinde olup, doğaya koruyan ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip, Eleştirel düşünme becerisine sahip, bilgiye nasıl ulaşılacağını bilen bireyler olmaları, Ekonominin temel öğelerinin farkında olup, ülke kalkınmasında ve milletlerarası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavrayan, Çalışmanın sosyal yaşantımızdaki önemini bilincine vararak, meslekleri tanıyarak, her mesleğin önemli olduğunun farkında olan, Geçmiş dönemlerden günümüze kalan arkeolojik buluntuları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzer ve farklı yönleri belirleyerek, değişim ve sürekliliği algılayan, İlerleyen bilim ve teknolojinin, sosyal yaşantımızdaki etkisini kavrayarak bunları kullanan, Bilimsel düşünme yollarıyla bilgiye ulaşan, kullanan ve bilgiyi üretmede bilimsel ahlaki gözetin, Sosyal bilimlerin ana öğelerinden faydalanarak karşılaştığı sorunları çözen, Kişisel ve sosyal problemlerin çözümü için kendine has fikirler geliştiren, İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenleyen, Millî, manevi değerleri esas alıp ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri, Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeyi amaç edinen, Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve kabiliyetlerinin farkına varması amaçlanmaktadır.
---	---	---

2004 programı ve 2017 taslak programında Sosyal Bilimleri oluşturan her bir bilimle ilgili hedeflerin yazıldığı, 2015 programında ise hedef sayısının sekize düşürülerek MEB'in temel hedefleri ile uygun hale getirildiği görülmektedir. 2004 programının Sosyal Bilgilerin üç temel geleneği çerçevesinde planlanırken 2015 programında Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler geleneğine vurgu yapıldığı görülmektedir. 2017 taslak programında ise Sosyal Bilgiler gelenekleri ile ilgili herhangi bir ifadeye yer verilmeyip, bunun yerine Türkiye Yeterlikler Çerçevesinde (TYÇ) öğrencilerin hangi becerilere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir (Gürel, 2017). Ayrıca 2018 taslak programında da beceri yelpazeleri olan Türkiye Yeterlikler Çerçevesinde (TYÇ); anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz yetkinlik alanı belirlenmiştir (MEB, 2018).

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları

2004 Programında Yer Alan Öğrenme Alanları	2015 Programında Yer Alan Öğrenme Alanları	2017 Programında Yer Alan Öğrenme Alanları	2018 Programında Yer Alan Öğrenme Alanları
Birey ve Toplum Kültür ve Miras İnsanlar, Yerler ve Çevreler Üretim, Dağıtım ve Tüketim Bilim, Teknoloji ve Toplum Güç, Yönetim ve Toplum Küresel Bağlantılar Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler (Sadece 4 ve 5. sınıf) Zaman, Süreklilik ve Değişim(tüm öğrenme alanlarını kapsayan)	Birey ve Toplum Etkin Vatandaşlık İnsan ve Mekân Ekonomi ve Sürdürülebilirlik Kültürel Miras Küresel Bağlantılar Bilim, Teknoloji ve Toplum	Birey ve Toplum Kültür ve Miras İnsanlar, Yerler ve Çevreler Üretim, Dağıtım ve Tüketim Bilim, Teknoloji ve Toplum Etkin Vatandaşlık Küresel Bağlantılar	Birey ve Toplum Kültür ve Miras İnsanlar, Yerler ve Çevreler Bilim, Teknoloji ve Toplum Üretim, Dağıtım ve Tüketim Etkin Vatandaşlık Küresel Bağlantılar

2004 Sosyal Bilgiler öğretim programında 9 öğrenme alanı bulunurken, 2015, 2017 ve 2018 yıllarının öğretim programlarında 7 öğrenme alanı bulunmaktadır.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Beceriler

2004 Programında Yer Alan Beceriler	2015 Programında Yer Alan Beceriler	2017 Programında Yer Alan Beceriler	2018 Programında Yer Alan Beceriler
Eleştirel Düşünme Becerisi	Aktif dinleme ve tartışma	Araştırma	Araştırma
Yaratıcı Düşünme Becerisi	Sosyal katılım	Çevre okuryazarlığı	Çevre okuryazarlığı
İletişim Becerisi	İletişim	Değişim ve sürekliliği	Değişim ve
Araştırma Becerisi	Problem çözme	algılama	sürekliliği algılama
Problem Çözme Becerisi	Karar verme	Dijital okuryazarlık	Dijital okuryazarlık
Karar Verme Becerisi	Çatışma yönetimi	Eleştirel düşünme	Eleştirel düşünme
Bilgi Teknolojilerini	Araştırma	Empati	Empati
Kullanma Becerisi	Değişim ve sürekliliği	Finansal okuryazarlık	Finansal
Girişimcilik Becerisi	algılama	Girişimcilik	okuryazarlık
Türkçe'yi Doğru, Güzel ve	Kalıp yargıyı ve önyargıyı	Gözlem	Girişimcilik
Etkili Kullanma Becerisi	fark etme	Harita okuryazarlığı	Gözlem
Gözlem Becerisi	Sorgulama	İletişim	Harita okuryazarlığı
Mekânı Algılama Becerisi	Eleştirel düşünme	İş birliği	Hukuk
Zaman ve Kronolojiyi	Medya okuryazarlığı	Kalıp yargı ve önyargıyı	okuryazarlığı
Algılama Becerisi	Zaman ve kronolojiyi	fark etme	İletişim
Değişim ve Sürekliliği	algılama	Kanıt kullanma	İş birliği
Algılama Becerisi	Gözlem	Karar verme	Kalıp yargı ve
Sosyal Katılım Becerisi	Mekânı algılama	Konum analizi	önyargıyı fark etme
Empati Becerisi	Coğrafi sorgulama ve	Medya okuryazarlığı	Kanıt kullanma
	mekan analizi	Mekânı algılama	Karar verme
	Tablo, grafik ve diyagram	Öz denetim	Konum analizi
	çizme ve yorumlama	Politik okuryazarlık	Medya
	Harita kullanma	Problem çözme	okuryazarlığı
	Coğrafi verileri kullanma	Sosyal katılım	Mekânı algılama
	Konum analizi	Tablo, grafik ve diyagram	Öz denetim
	Ekonomi okuryazarlığı	çizme ve yorumlama	Politik okuryazarlık
	Yaratıcı düşünme becerisi	Türkçeyi doğru, güzel ve	Problem çözme
	Aktif dinleme ve tartışma	etkili kullanma	Sosyal katılım
	Girişimcilik	Yenilikçi düşünme	Tablo, grafik ve
	Kanıt kullanma	Zaman ve kronolojiyi	diyagram çizme ve
	Çoklu bakış açısı	algılama	yorumlama
	Tarihsel olguları ve		Türkçeyi doğru,
	yorumları ayırt etme		güzel ve etkili
	İşbirliği		kullanma
	Çevreyi koruma		Yenilikçi düşünme
	duyarlılığı		Zaman ve
	Bilgi-iletişim		kronolojiyi algılama
	teknolojilerini kullanma		

2004 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 15, beceri 2015 öğretim programında 30, 2017 öğretim programında ise 26 beceri 2018 öğretim programında 27 beceri bulunmaktadır. 2004 ve 2015 öğretim programlarında bazı beceriler aynı olmakla birlikte 2015 öğretim programında ekonomi okuryazarlığı, çoklu bakış açısı, medya okuryazarlığı gibi beceriler yer almaktadır. 2017 öğretim programında ise, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, harita okuryazarlığı, politik okuryazarlık, özdenetim gibi beceriler yer almakla birlikte 2018 öğretim programında hukuk okuryazarlığı becerisi yer almıştır.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitimi

2004 Programında Yer Alan Değerler	2015 Programında Yer Alan Değerler	2017 Programında Yer Alan Değerler	2018 Programında Yer Alan Değerler
Adil olma Aile birliğine önem verme Bağımsızlık Barış Bilimsellik Çalışkanlık Dayanışma Duyarlılık Dürüstlük Estetik Hoşgörü Misafirperverlik Özgürlük Sağlıklı olmaya önem verme Saygı Sevgi Sorumluluk Temizlik Vatanseverlik Yardımseverlik	Adil olma Sorumluluk Demokratik tutumu benimseme Saygı Barış Görgü kuralları Dayanışma Hoşgörü Vatanseverlik Yardımlaşma Özgürlük Temizlik Çevre Duyarlılığı Tasarruf Bilinçli tüketim Paylaşma Çalışkanlık Özgüven Kültürel mirasa saygı Değere saygı Tarih bilinci Farklılıklara saygı Duyarlılık Etik Bilimsellik	Adalet Aile birliğine önem verme Bağımsızlık Barış Bilimsellik Çalışkanlık Dayanışma Duyarlılık Dürüstlük Estetik Eşitlik Özgürlük Saygı Sevgi Sorumluluk Tasarruf Vatanseverlik Yardımseverlik	Adalet Aile birliğine önem verme Bağımsızlık Barış Bilimsellik Çalışkanlık Dayanışma Duyarlılık Dürüstlük Estetik Eşitlik Özgürlük Saygı Sevgi Sorumluluk Tasarruf Vatanseverlik Yardımseverlik

2004 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 20 değer, 2015 öğretim programında 25 değer, 2017 ve 2018 yılında 18 değere yer verilmiştir. Bazı değerler ortak olmakla birlikte 2015 öğretim programında 2004 öğretim programından farklı olarak görgü kuralları, çevre duyarlılığı, tasarruf, bilinçli tüketim, paylaşma, özgüven, kültürel mirasa saygı, değere saygı, tarih bilinci, farklılıklara saygı, etik

gibi değerler yer almaktadır. 2017 ve 2018 öğretim programında yer alan değerler aynı olmakla birlikte 2018 öğretim programında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri kök değerler olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Ara Disiplin

2004 Programında Yer Alan Ara Disiplinler	2015 Programında Yer Alan Ara Disiplinler	2017-2018 Programında Yer Alan Ara Disiplinler
Spor kültürü ve olimpiik eğitim, Sağlık kültürü, Rehberlik ve psikolojik danışma, Kariyer bilincini geliştirme, Girişimcilik, Afet eğitimi ve güvenli yaşam, Özel eğitim, İnsan hakları ve vatandaşlık		

2004 yılında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 8 ara disipline yer verilmektedir ancak 2015 ve 2017-2018 öğretim programlarında ara disiplinlere açık bir şekilde yer verilmemiştir. Ancak 2015, 2017 ve 2018 öğretim programı incelendiğinde açık bir şekilde ara disipline yer vermemiş olmakla birlikte öğrenme alanlarının kazanımlarında örtük bir biçimde de olsa ara disiplinlere yer verilmiştir. Bu bağlamda 2015 öğretim programının ‘İnsan ve Mekân öğrenme alanının ‘Yaşadığı çevrede görülen doğal afetlerin ve çevre sorunlarının farkına varır’ kazanımında ‘Afet Eğitimi ve Güvenli Yaşam’ ara disiplinine; ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanının ‘Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini kavrar’ ve ‘Çevresindeki resmi kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini araştırır’ kazanımlarında ‘Girişimcilik’ ve ‘ Kariyer Bilinci Geliştirme’ ara disiplinlerine ‘ Temel haklarından katılım ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanır’ kazanımında ‘İnsan Hakları ve Vatandaşlık’ ara disiplinine; 2017 ve 2018 öğretim programlarında ise; ‘Üretim, Tüketim ve Dağıtım’ öğrenme alanında ‘Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır’ kazanımında ‘ Girişimcilik’ ara disiplinine; ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’ öğrenme alanının ‘Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar’

kazanımında ‘Afet eğitimi ve güvenli yaşam’ ara disiplinine; ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanının ‘Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır’ ‘ Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar’ kazanımlarında ‘İnsan hakları ve Vatandaşlık’ ara disiplinlerine örtük bir biçimde de olsa yer verilmiştir.

9. ARA DİSİPLİN

Toplumların gereksinim duyduğu nitelikli bireyler yetiştirilmesi öğretim programlarında belirlenen bilgi, beceri ve değerlerle sağlanmaktadır (Gürdoğan Bayır ve diğerleri, 2016). Bu bağlamda bireysel, toplumsal ve ekonomik alandaki gelişmeleri, ülkemizde de nüfusun yapısında, ailelerin niteliğinde, yaşam biçiminde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojilerinde, iş ilişkisinde ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür (MEB, 2004). 2005 yılında Türk Milli Eğitimi’nde gerçekleştirilen ve Avrupa Birliği’yle işbirliği içinde yürütülen Temel Eğitime Destek Programı kapsamında yeni düzenlemeler yapılmıştır.(Gözütok ve Şahin-Alkın, 2014). Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005-2006 yılı itibariyle ülke çapında yeni programlar hazırlanarak zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. Yapılan değişikliklerle birlikte Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji öğretim programları güncellenmiştir.

Öğrencilerin; okula, okumaya ve öğrenmeye olan ilgilerinin azalması, öğretim programlarının derslerdeki kavram bütünlüğünü ve diğer derslerle olan eş güdümü sağlayamaması; öğrencilerin yaşına ve gelişim düzeylerine önem verilmemesi; bilgilerin ezbere dayalı olarak sunulması; ulusal-uluslararası ölçütlerde istenilen başarıyı gösterememesi gibi sebeplerden dolayı öğretim programlarının güncellenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Eğitim bilimlerinde, öğrenme-öğretme sürecinde meydana gelen gelişmeleri öğretim programlarına yansıtmak amacıyla yeni bir öğretim programı hazırlanmıştır. Yeni hazırlanan bu programda; ekonomiye ve demokrasiye hassasiyet gösteren, nitelikli ve eşitlikçi bir eğitimin sağlanması; girişimci, yaratıcı, eleştirel düşünen, problem çözen, karar veren, işbirliği yapan, kendini ifade eden bireylerin yetiştirilmesinin yanı sıra okullarda gerçek dünya ile

uyumlu bir yaşantının sağlanması ve bireysel, ulusal ve küresel değerler de dikkate alınmıştır (Akt: Gözütok & şahin, 2014, İGM, 2004).

Yapılandırmacı ğrenme yaklaşımı temel olarak hazırlanan Sosyal Bilgiler ğretim programında daha önceki programlarda yer almayan “ara disiplin” anlayışı görülmektedir. 2005 programında belirtilen “Ara disiplin yaklaşımı” kavramının İngilizce karşılığı “Cross curriculum approach”tır. Ancak “cross curriculum approach”ın Türkçe’deki karşılığına bakıldığında bunun “apraz program yaklaşımı” olduğu görülmektedir. Ara disiplin yaklaşımında (İnsan hakları ve vatandaşlık, girişimcilik, kariyer bilinci geliştirme, rehberlik ve psikolojik danışma vb.) eşitli disiplinlerden söz edilmektedir. Yabancı literatür incelendiğinde ise bu yaklaşıma ilişkin herhangi bir disipline rastlanmadığı, 2005 programında ara disiplin olarak belirtilen alanların “apraz program temaları (cross curricular themes)” olarak ifade edildiği görülmektedir. (Taş, 2010).

Ara disiplin yaklaşımı; bilgilerin yalnızca bir alanda olmayıp ve disiplinler arası bir yaklaşımla, gereken eğitimlerin programlar arası yaklaşım ile temel disiplinler içerisinde tematik olarak düzenlenmesi üzerinde duran bir yaklaşımdır (Taş, 2010). Ara disiplin konuları öğrencileri:

- Çağdaş fenomeni ve çalışma ortamını analiz edebilmeli ve gzlemleyebilmeli,
- Arzu edilir geleceğin düşüncelerini savunabilmeli ve belirtebilmeli,
- Kendi yaşam tarzını ve gelecek bakış açısıyla en çok tutulan trendleri belirleyebilmeli,
- Seçimler yapma ve onların arzulararak düşündüğü gelecek için harekete geirebilmelidir (Houtsonen, 2004).

Ara disiplinler, ğretim programlarında temel disiplinlerin kazanımları ile doğrudan uyumlu olacak şekilde ve olabildiğince içerikleri örtüşen diğer disiplinlerdir (Akt: Gürdoğan Bayır ve diğerleri, 2016, ERG, 2005: 17). Ara disiplin konuları öğretimde tüm derslerde her özel konuya uygun olarak ve bunun yanı sıra okulun işlevsel kültürü de göz önünde bulundurularak hazırlanır. Ara disiplinin önemli noktaları kavramsal çekirdek ğretim programının konu özel bölümlerini içermesidir. Ara disiplin konuları yerel ğretim programı dahilinde tamamlanır,

güncelleştirilir ve güçlendirilir (Houtsonen, 2004). Ara disiplinler yaşamla okul arasında bağ kuran alanlardır (Kaymakçı,2012).

Finlandiya öğretim programında ortaokullardaki ortak ara disiplin konuları (Houtsonen, 2004):

- Aktif Vatandaşlık ve Girişimcilik
- Sosyal Yardımlaşma ve Güvenlik
- Sürdürülebilir Kalkınma
- Kültürel Kimlik ve Kültür bilgisi
- Teknoloji ve Toplum
- İletişim ve Medya Yeterliliği

Ülkemizde 2005 yılı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki ara disiplin başlıkları;

- İnsan hakları ve vatandaşlık,
- Spor kültürü ve olimpiik eğitim,
- Girişimcilik,
- Sağlık kültürü,
- Kariyer bilincini geliştirme,
- Özel eğitim,
- Rehberlik ve psikolojik danışma,
- Afet eğitimi ve güvenli yaşam şeklinde yer almaktadır.

Derslerde plan hazırlanıp uygulama çalışmaları tasarlanırken tüm kazanımlar ile “ara disiplinlerin” örtüşmesi konusunda hassas davranılması gerekmektedir (MEB, 2009). Ara disiplin konuları toplumsal değere karşı eğitsel sorunlardır. Aynı zamanda onlar değerler üzerindeki güncel ifadelerdir. Uygulamada ara disiplin konuları okulun işlevsel kültürünü ve ders sınırlarını engelleyen ve eğitimi birleştiren öncelikli alanlarını yapılandıran ilkelerdir (Houtsonen, 2004). “Ara disiplinler” ana derse ait konularla ilişkilendirilen ders dışı konuları kapsamakta ve derslerle yaşam becerilerini ve belirlenen temaları ilişkilendirmektedir. Ara disiplinin işlevi öğrencilerin belirlenen konularda bilgi sahibi olmalarını ve temel yaşam becerilerini kazanmalarını sağlamaktır. Öğrencilerin olumlu kişisel özellikler geliştirerek iyi bir

birey olmalarını, çok yönlü gelişmelerini ve birçok disiplinle ilgili bilgi ve beceri kazanmalarını hedeflemektedir. (Akyol, 2011).

Ara disiplin yaklaşımı sayesinde öğrencilerin aşağıda yer alan özelliklere sahip olmaları beklenmektedir (DENİ, 2008; ZSP, 2004; Akt: Ataman, 2012);

- Bilgiye ulaşırken bireysel becerilerini kullanırlar,
- Birbirleriyle bağlantılı konular üzerinde çalışma ve gözlem yapar veya konuları bütün olarak araştırırlar,
- Konuları tek bir kaynaktan değil çeşitli kaynaklardan araştırılabilirler,
- Öğrenmeyi etkin hale getirerek öğrenmeden zevk alırlar,
- Kendilerine ve çevresindeki bireylere değer vermeyi ve saygı duymayı öğrenirler,
- İnsanların karşılıklı dayanışmasına değer verirler,
- Kendi gizil güçlerine ulaşarak bilgilerini ve özsaygılarını artırma fırsatı bulurlar,
- Kendi sınırlılıklarını, kişisel niteliklerini, ilgilerini, kabiliyetlerini, potansiyellerini, değerlerini ve ihtiyaçlarını geliştirirler.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 4-5-6-7. Sınıf Kazanımları ile Eşleşen Ara Disiplin Alan Kazanımları Tablosu

SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	AFETTEN KORUNMA VE GÜVENLİ YAŞAM KAZANIMLARI
4	İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Yaşadığımız Yer	Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.	1. İnsanların hayatlarını sürdürebilmek için neye ihtiyaç duyduklarını fark eder. 2. Deprem anında gerekli ve gereksiz olan malzemeleri ayırt eder. 3. Deprem sonrasında gerekli olan malzemeler hakkında fikir edinir. 4. Çeşitli mekânlarda acil bir durumda gerekli olacak ve kullanılabilecek malzemeleri listeler. 5. Sınıf tahliye çantası oluşturulması ve malzemelerin sağlanması konusunda aktif görev alır. 6. Posterler hazırlayarak toplumun bu konuda bilgilendirilmesine destek verir. 10. Farklı mekânlarda bir deprem sırasında yapılması gerekenleri tartışır.

			11. Deprem sırasında yapılması gerekenleri, deprem tatbikatında uygular. 12. Artçı depremlerde de deprem sırasında yapılması gerekenleri uygular. 13. Bir deprem sonrasında binadan tahliye yollarını bilir. 14. Binanın tahliyesi sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikelerin farkına varır. 15. Binanın tahliyesi sırasında karşılaşılabilecekleri tehlikelere ilişkin yapabileceklerini açıklar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	GİRİŞİMCİLİK KAZANIMLARI
4	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.	1. Kişiler arasındaki farklılıkları tanır.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Üretimden Tüketime	İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder.	7. Gereksinim ile istek arasındaki farkı açıklar.
		Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.	26. Kaynakları doğal, insan ve kapital olarak sınıflandırır.
		Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.	13. Ürünlerin farklı üretim şekilleri olduğunu bilir.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	İNSAN HAKLARI ve VATANDAŞLIK KAZANIMLARI
4	Gruplar, Kurumlar Sosyal Örgütler: Hep Birlikte	İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları grup, kurum ve sosyal örgütleri fark eder. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.	39. Sivil toplum kavramının önemini kavrar. 40. Sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının yasal olduğunu bilir. 41. Yakın çevresindeki sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin farkında olur.

		Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.	
	Güç, Yönetim ve Toplum: İnsanlar ve Yönetim	Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.	44. Yerel yönetimlerin hangi birimlerden oluştuğunu bilir.
		Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.	43. Ülkemizi yönetenlerin halkın oyu ile yönetime geldiklerini bilir. 50. Seçilme hakkının önemini kavrar. 57. Seçme hakkının önemini bilir ve bu hakkını gerektiği yerde kullanır.
4	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Üretimden Tüketime	Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir. Gerektiğinde bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	52. Tüketici olarak haklarını bilir ve kullanır. 53. Tüketici olarak hakları ihlal edildiğinde yasal yollardan haklarını arar. 54. Aldığı ürünlerin son kullanma tarihine dikkat etmenin bir tüketici hakkı olduğunu fark eder.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	KARİYER BİLİNCİ GELİŞTİRME KAZANIMLARI
	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.	2. İnsanların tek ve kendine özgü olduğunu fark eder.
4	Kültür ve Miras: Geçmişimi Öğreniyorum	Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.	18. Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır. 19. Liderlik becerilerine örnek verir.

	Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler: Hep Birlikte	İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları grup, kurum ve sosyal örgütleri fark eder. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.	15. Hayatımızı kolaylaştırmak için çalışanları tanır ve yaptığı işleri açıklar. 16. Başkalarına hizmet etmeyi içeren hizmetleri tanır.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	ÖZEL EĞİTİM KAZANIMLARI
4	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.	1. Kişilerin yetenek, beceri ve güçlerinin değişik olabileceğinin farkına varır. 2. Kendi farklılığını kabullenir.
		Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.	2. Farklılıklara karşı anlayış ve saygı gösterir. 8. Başkalarının duygularının farkında olur.
		Farklı durumlara ait farklı duygu ve düşüncelerini ifade eder.	6. Kendini ifade edebilme becerisi geliştirir.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA KAZANIMLARI
4	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder.	1. Kendinin ve diğer insanların fiziksel, zihinsel ve duygusal özelliklerini tanır.
		Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.	12. Farklı durumlarda farklı duygu ve düşünceler yaşayabileceğinin farkında olur.
		Farklı durumlara ait farklı duygu ve düşüncelerini ifade eder.	
		Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.	4. İnsanların fikirlerine, ilgilerine ve duygularına saygı gösterir.

	Kültür ve Miras: Geçmişimi Öğreniyorum	Milli Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolünü fark eder.	7. Lider ve grup üyeleri arasındaki etkileşimi açıklar.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Üretimden Tüketime	Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.	5. a. Karar vermenin önemini açıklar. 5. b. Kendisiyle ilgili kararlar verir.
		İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.	10. İnsanlarla meslekler arasındaki ilişkiyi kavrar.
	Gruplar, Kurumlar, Sosyal Örgütler: Hep Birlikte	Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.	6. Çevrede bulunan sportif ve kültürel etkinliklerden haberdar olur.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	SAĞLIK KÜLTÜRÜ KAZANIMLARI
4	Birey ve Toplum: Kendimi Tanıyorum	Bireysel farklılıkları tanıır ve kabul eder.	11. Bireysel farklılıklara saygı duyar.
		Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.	10. Başkalarının duygularına duyarlı olur.
	Gruplar, Kurumlar Sosyal Örgütler: Hep Birlikte	Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.	31. Sağlık alanında çalışan kurum ve kişileri tanıır. 32. Sağlık kurumlarının genel işlevini açıklar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	GİRİŞİMCİLİK KAZANIMLARI
6	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ülkemizin Kaynakları	6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	11. İşle ilgili fikir üretme ve araştırma becerisi edinir.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	İNSAN HAKLARI ve VATANDAŞLIK KAZANIMLARI

6	Birey ve Toplum: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	10. Vatandaş olmanın getirdiği sorumlulukları fark eder. 14. Bütün insanların haklar yönünden eşit ve özgür olduklarını belirtir.
	Güç, Yönetim ve Toplum: Demokrasinin Serüveni	4. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder.	1. İnsan haklarının tarihsel süreçte nasıl kazanıldığını kavrar. 16. İnsan haklarının uluslar arası belgelerde güvence altına alındığını belirtir. 22. Kamu güvenliği ve kamu sağlığı söz konusu olduğunda, kanunlar çerçevesinde özgürlüklerin sınırlanabileceğini kavrar 25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan ülkeler arasında olduğumuzu ifade eder.
	Bilim, Teknoloji ve Toplum: Elektronik Yüzyıl	4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	8. Kitap, kaset, CD gibi materyalleri yasalara uygun bir şekilde üreten ve satan yerlerden almaya özen gösterir.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	SAĞLIK KÜLTÜRÜ KAZANIMLARI
6	Güç, Yönetim ve Toplum: Demokrasinin Serüveni	3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	21. Özgürlüğün başkalarının özgürlükleri ile bağlantısı olduğunu fark eder.
		5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.	20. Toplumda cinsiyetler arası farklılıklara bağlı ayrımcılık yapılmasının etkilerini sorgular.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	ÖZEL EĞİTİM KAZANIMLARI
6	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ülkemizin Kaynakları	5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişmesindeki rolünü değerlendirir.	2. Bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda topluma üretken olarak katılması gerektiğini belirtir.
SINIF	ÖĞRENME ALANI /	DERS KAZANIMLARI	KARİYER BİLİNCİ GELİŞTİRME KAZANIMLARI

	ÜNİTE		
6	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ülkemizin Kaynakları	6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	5. Farklı meslek gruplarında ihtiyaç duyulan akademik becerileri sıralar. 10. Bazı işlerin yerine getirilebilmesi için farklı bilgi ve beceriye sahip olunması gerektiğini belirtir. 12. Kişilik özellikleri ile meslek seçimi arasındaki ilişkiyi açıklar. 19. Özel ilgileri ile ilgili bağlantılı olabilecek iş etkinliklerini tanımlar. 20. İlgi duyduğu meslekleri sıralar. 21. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, bilgi, beceri ve kişilik özelliklerini belirler.
6	Güç, Yönetim ve Toplum: Demokrasinin Serüveni	5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.	17. İşte ve aile içinde kadın-erkek rollerinin zaman içindeki değişimini açıklar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA KAZANIMLARI
6	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ülkemizin Kaynakları	6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	6. Mesleklerin gerektirdiği ilgi ve yetenekleri tanır. 7. Değişik mesleklerin farklı becerilerle ilişkili olduğunu fark eder.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	SPOR KÜLTÜRÜ VE OLİMPİK EĞİTİM KAZANIMLARI
6	Küresel Bağlantılar: Ülkemiz ve Dünya	5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	2. Spor etkinliklerinin kültür farkı gözetmeksizin yapıldığını belirtir. 3. Uluslar arası spor karşılaşmalarının ülkeleri birbirine yaklaştırmadaki katkısını nedenleriyle açıklar. 4. Sporun ülkeler arası barış ve kaynaşmayı sağlamadaki rolüne örnekler verir. 7. Olimpiyat oyunlarının ülkelerin tanıtımındaki yerini açıklar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI /	DERS KAZANIMLARI	KARİYER BİLİNCİ GELİŞTİRME KAZANIMLARI

	ÜNİTE		
7	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ekonomi ve Sosyal Hayat	6. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.	6. Farklı eğitim kurumlarını ve eğitim düzeylerini (orta öğretim, üniversite lisans, yüksek lisans gibi) listeler. 7. Farklı orta öğretim kurumlarını (genel lise, meslek lisesi gibi) sıralar ve aralarındaki farklılıkları açıklar. 8. Kendisi için uygun olabilecek orta öğretim kurumlarını tanır. 9. Birikimlerinin gelecekte seçeceği işlerle olan ilgisini açıklar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	GİRİŞİMCİLİK KAZANIMLARI
7	Birey ve Toplum: İletişim ve İnsan İlişkileri	1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.	10. Başkaları ile kurduğu iletişimlerin iyi olup olmadığını sorgular.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	ÖZEL EĞİTİM KAZANIMLARI
7	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ekonomi ve Sosyal Hayat	6. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.	3. İlgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleki tercihlerine yönelik planlamalar yapar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	SAĞLIK KÜLTÜRÜ KAZANIMLARI
7	Birey ve Toplum: İletişim ve İnsan İlişkileri	1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır. 2. İnsanlar arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemini fark eder.	11. Etkili iletişim kurmanın yollarını belirler. 18. Bir ilişkiyi sürdüren ve zedeleyen tutum ve davranışlara örnek verir. 19. Anlamlı ilişkiler kurma ve sürdürmenin önemini fark eder.

	İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Ülkemizde Nüfus	2. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.	5. Nüfus artışı ve doğurganlık arasındaki ilişkiyi kavrar.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA KAZANIMLARI
7	Birey ve Toplum: İletişim ve İnsan İlişkileri	1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.	9. Akran baskısına karşı koymak için iletişim becerilerini kullanır. 11. Etkili insan ilişkilerinin önemini ve oluştuğunu analiz eder. 12. İletişimde kişiler arası farklılıklara hoşgörü gösterir
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim: Ekonomi ve Sosyal Hayat	6. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslekî tercihlerine yönelik planlama yapar.	13. İlgi, yetenek ve değerlerinin eğitim hayatını nasıl etkilediğini fark eder.
SINIF	ÖĞRENME ALANI / ÜNİTE	DERS KAZANIMLARI	İNSAN HAKLARI ve VATANDAŞLIK EĞİTİMİ KAZANIMLARI
7	Birey ve Toplum: İletişim ve İnsan İlişkileri	4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder. 5. Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar.	4. İnsan haklarının yaşadığı toplumda daha etkin uygulanması için önerilerde bulunur. 11. Hakların ihlâl edildiği durumlar karşısında yetkili kurumlara başvurma bir vatandaşlık görevi olduğunu belirtir. 12. Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini fark eder. 13. Yargı kararı olmadıkça hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine ve evine karışamayacağını, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 16. maddesine dayanarak açıklar. 21. Basın ve yayın organlarının kısıtlama olmadan özgürce çalışmaları gerektiğini ifade eder. 22. Kamu güvenliği ve kamu sağlığı söz konusu olduğunda, kanunlar çerçevesinde özgürlüklerin sınırlanabileceğini kavrar.

	İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Ülkemizde Nüfus	3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	2. Eğitimin kendisi için bir hak olduğunu fark eder. 3. Zorunlu ve parasız ilköğretimin bütün çocuklar için bir hak olduğunu belirtir. 5. Çocukların çalışma yaşamında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. maddesine uygun koşullarda çalışması gerektiğini ifade eder. 24. Herkesin çalışma ve işini özgürce seçme hakkı olduğunu fark eder.
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler: Ülkemizde Nüfus	5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.	15. Seyahat etmenin bir özgürlük olduğunu belirtir.
	Bilim, Teknoloji ve Toplum: Zaman İçinde Bilim	5. Tarihsel süreçte düşünciyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	12. Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini fark eder.
7	Güç, Yönetim ve Toplum: Yaşayan Demokrasi	3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.	20. Ülkemizde yasama, yürütme ve yargı organlarının bağımsız olduğunu fark eder.
7	Küresel Bağlantılar: Ülkeler Arası Köprüler	4. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin, doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.	19. Yakın çevresindeki ortak miras ürünlerinin korunması gerektiğini ifade eder.

Ülkemizde 2004 yılında yapılandırmacı kurama göre tüm İlköğretim programları değişmiş, bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretim programında da değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerle; Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının genel amaçları, vizyonu, programın temel yaklaşımı ve programın yapısı ortaya konmuştur.

Hazırlanan bu yeni programla; Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında beceriler, kavramlar, değerler, öğrenme alanları ve ara disiplinler belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında belirlenen beceriler, diğer derslerle

birlikte İlköğretim 4-7. sınıf düzeyinde doğrudan verilebilecek beceriler ve Sosyal Bilgiler 'in kendine has altı beceri alanı olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, diğer derslerle verilebilecek beceriler; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerileridir. Kendine has verilebilecek beceriler ise; gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım ve empati becerileridir.

Sosyal Bilgiler Programında belirlenen değerler ise; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverliktir.

Öğrenme alanları ise; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Zaman, Süreklilik ve Değişim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Güç, Yönetim ve Toplum, Küresel Bağlantılar olmak üzere dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

2004 yılında Sosyal Bilgiler öğretim programında yapılan bir diğer değişiklik ise programda ilk defa yer verilen ara disiplinlerdir. Belirlenen bu ara disiplinler; spor kültürü ve olimpiik eğitim, sağlık kültürü, rehberlik ve psikolojik danışma, kariyer bilincini geliştirme, girişimcilik, afet eğitimi ve güvenli yaşam, özel eğitim, insan hakları ve vatandaşlık ara disiplinleridir. Yukarıda verilen Tablo 8'de Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 4-7. sınıflar arası öğrenme alanları, ders kazanımları ve bu ders kazanımları ile eşleşen ara disiplinler gösterilmiştir. Bu bağlamda öğretmenler bu kazanımlar tablosuna bakarak bilgi edinebilirler. Fakat kazanım tablolarının yeterli içerik ve bilgiye sahip olmaması, ara disiplinlerin ilk defa programda yer alması, öğretmenlere herhangi bir hizmet içi eğitim ve seminerin verilmemesi, ön hazırlık gerektirmesi ve yeterli ders süresinin olmaması gibi nedenlerle ara disiplinlerin amacına ulaşamadığı ve işlevini yerine getirmediği görülmüştür. Alanyazında yapılan diğer araştırmalar da (Arı ve Yılmaz, 2016, Taş, 2010, Akyol, 2015, Akyol, 2011, Çakırlar, 2011, Gürdoğan Bayır ve diğerleri, 2016)

bunu desteklemektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretim programında 2015, 2017 ve 2018 yıllarında da yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Yapılan bu yeni düzenlemelerde; 2015 yılı öğretim programında 30, 2017 yılı öğretim programında ise 26 beceri 2018 yılı öğretim programında 27 beceri bulunmaktadır. 2004 ve 2015 yılları öğretim programlarında bazı beceriler aynı olmakla birlikte 2015 yılı öğretim programında ekonomi okuryazarlığı, çoklu bakış açısı, medya okuryazarlığı gibi beceriler yer almaktadır. 2017 yılı öğretim programında ise, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, harita okuryazarlığı, politik okuryazarlık, özdenetim gibi beceriler yer almakla birlikte, 2018 yılı öğretim programında hukuk okuryazarlığı becerisi yer almıştır.

2015 öğretim programında 25 değer, 2017 ve 2018 yıllarında 18 değere yer verilmiştir. Bazı değerler ortak olmakla birlikte 2015 öğretim programında 2004 öğretim programından farklı olarak görgü kuralları, çevre duyarlılığı, tasarruf, bilinçli tüketim, paylaşma, özgüven, kültürel mirasa saygı, değere saygı, tarih bilinci, farklılıklara saygı, etik gibi değerler yer almaktadır. 2017 ve 2018 öğretim programında yer alan değerler aynı olmakla birlikte 2018 öğretim programında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri kök değerler olarak nitelendirilmiştir.

2015, 2017 ve 2018 yıllarının öğretim programlarında 7 öğrenme alanı bulunmaktadır. 2015 yılında hazırlanan öğrenme alanları; Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, İnsan ve Mekân, Ekonomi ve Sürdürülebilirlik, Kültürel Miras, Küresel Bağlantılar ve Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanlarıdır. 2017 ve 2018 yıllarında yer alan öğrenme alanları ise; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılardır.

2004 programında yer verilen ara disiplinlere 2015, 2017 ve 2018 yıllarında açık bir şekilde yer verilmemekle birlikte, 2015 öğretim programının ‘İnsan ve Mekân öğrenme alanının ‘Yaşadığı çevrede görülen doğal afetlerin ve çevre sorunlarının farkına varır’ kazanımında ‘Afet Eğitimi ve Güvenli Yaşam’ ara disiplinine; ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanının ‘Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini kavrar’ ve ‘Çevresindeki resmi kurumların ve sivil

toplum kuruluşlarının faaliyetlerini araştırır' kazanımlarında 'Girişimcilik' ve 'Kariyer Bilinci Geliştirme' ara disiplinlerine 'Temel haklarından katılım ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanır' kazanımında 'İnsan Hakları ve Vatandaşlık' ara disiplinine; 'Birey ve Toplum' öğrenme alanının 'kişisel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır' kazanımında 'sağlık kültürü' ara disiplinine, 'Birey ve Toplum' öğrenme alanının 'diğer bireylerin duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar' kazanımında 'Rehberlik ve psikolojik danışma' ve 'Özel Eğitim' ara disiplinlerine örtük bir şekilde yer verildiği dikkat çekmektedir.

2017 ve 2018 öğretim programlarında ise; 'Üretim, Tüketim ve Dağıtım' öğrenme alanında 'Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır' kazanımında 'Girişimcilik' ara disiplinine; 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' öğrenme alanının 'Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar' kazanımında 'Afet eğitimi ve güvenli yaşam' ara disiplinine; 'Etkin Vatandaşlık' öğrenme alanının 'Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır', 'Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar' kazanımlarında 'İnsan Hakları ve Vatandaşlık' ara disiplinine, 'Birey ve Toplum' öğrenme alanının 'kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar' kazanımında 'Sağlık Kültürü' ara disiplinine, 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' öğrenme alanının 'ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini açıklar' kazanımında da 'Kariyer Bilinci Geliştirme' ara disiplinine örtük bir biçimde de olsa yer verildiği görülmektedir.

2015, 2017 ve 2018 yıllarında düzenlenen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları incelendiğinde; Girişimcilik, Afet Eğitimi ve Güvenli Yaşam, İHVE, Sağlık Kültürü, Kariyer Bilinci Geliştirme, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ve Özel Eğitim ara disiplin kazanımlarına örtük bir şekilde de olsa yer verildiği görülmekle birlikte Spor ve Olimpik Eğitim ara disiplinine kazanımlarda yer verilmediği dikkat çekmiştir. Bunun yanında bazı ara disiplin kazanımlarının (Vatandaşlık Bilgisi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Özel Eğitim, Rehberlik) Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programlarında ders olarak işlendiği görülmektedir. 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren ise "Afetler ve Afet Yönetimi", "Özel Eğitim ve Kaynaştırma" dersleri de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programına ders olarak eklenmiştir. Bunun yanı sıra yine aynı lisans programında ara disiplin kazanımlarıyla bağlantılı olacak şekilde seçmeli dersler kapsamında "Ekonomi ve Girişimcilik", "İnsan

İlişkileri ve İletişim”, “Kariyer Planlama ve Geliştirme” dersleri önerilmektedir. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programlarında ara disiplin kazanımlarına örtük bir şekilde de olsa yer verildiği görülmektedir.



İKİNCİ BÖLÜM

BENZER ÇALIŞMALAR

1. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bayır Gürdoğan, Köse Çengelci ve Balbağ (2016) tarafından yapılan çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde ara disiplinlerden yararlanmasına ilişkin görüşlerini belirlemek hedeflenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde ara disiplinlerden faydalanmaya önem verdiği, ara disiplinlerden faydalanmanın öğrencilere çeşitli bilgi, beceri ve değerler kazandırdığını düşündükleri, öğretmenler arasında işbirliğine gereksinim duydukları ancak zamanın az olması, materyal eksikliği, kaynak kişilere ulaşamama gibi sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Saracaloğlu, Duman ve Yakar (2016) tarafından yapılan çalışmada, Fen öğretiminde ara disiplin kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, fen öğrenmeye yönelik motivasyon düzeylerine ve bunların kalıcılığına etkisi incelenmiştir. Yapılan araştırmanın nicel sonucu ara disiplinlerle fen öğretimi uygulanan akademik başarı son test ve kalıcılık fen öğrenmeye yönelik motivasyon kalıcılık testlerinde deney grubu lehine istatistiksel anlamda olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır. Nitel sonuçlar incelendiğinde ise öğrencilerin fen öğretiminde ara disiplinlerin kullanımı konusunda olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Yılmaz (2015) tarafından yapılan çalışmada, Fen ve Teknoloji dersinde yer alan Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam ara disiplinine yönelik kullanılan Sorgulayıcı öğrenme yaklaşımının, öğrencilerin afetlere yönelik tutumlarına ve akademik başarı düzeylerine etkisini belirlemek hedeflenmiştir. Çalışmanın sonucunda, deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Deney grubunun tutum son test puanlarında ise deney grubu lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Yapıcı (2015) tarafından yapılan çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretimi alanında yapılmış olan makale, yüksek lisans tezi, doktora tezi, seminer ve bildiri gibi

alışmalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılabilen araştırmalar bir araya getirilerek bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Akyol (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı, Ortaokul Matematik dersi ğretim programındaki ara disiplin alanlarına ilişkin ğretmen görüşlerini almaktır. Araştırma sonucunda, öğretmenler ara disiplinler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ortaya çıkmış olup, öğretmenler ara disiplin kazanımlarına yer verememesinin sebebini; programın yoğun olması, zamanın yeterli olmayışı, öğrencilerin sınav kaygısı ve öğretmenlerin konuları yetiştirme konusundaki zaman yönetimine dair sıkıntıları olarak belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu; yeterli zaman verilirse, Sosyal Bilgiler ğretim programı hafifletilirse ve ara disiplinler konusunda öğretmenlere yeterli bilgi verilirse derslerde ara disiplinleri kullanabileceklerini dile getirmişlerdir.

Kansızoğlu (2014)) tarafından yapılan çalışmanın amacı, ara disiplin kazanımının ve disiplinler arası yaklaşımın tanıtılması ve ara disiplin alan kazanımlarını bir takım kriterlere göre analiz etmektir. Türkçe dersinin ara disiplin kazanımının amaçlarını gerçekleştirmedeki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda ara disiplin kazanımlarına dönük planlanan etkinliklerin bir kısmının öğrencilere becerileri kazandırmada yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte ara disiplin kazanımına ilişkin kuramsal temellerin ders materyallerinde yeteri kadar olmadığı ortaya çıkmıştır.

Gözütok ve şahin Alkın (2014) tarafından yapılan çalışmada, 2005 yılında hazırlanan İlköğretim programlarından itibaren yer verilmekte olan ara disiplin kazanımlarının; amacı, işlevi, özellikleri, belirlenmesinde ihtiyaç analizine duyulan gereksinim, ğretimi ve değerlendirme süreçleri incelenmiştir. Yapılan çalışmada ara disiplinlerin; toplumların karşılaştıkları ana problemlerin vurgulanması için ğretim programlarında yer verildiği görülmüştür. Aynı zamanda ulusal ve toplumsal öncelikler ile ihtiyaçlar çerçevesinde çalışmaların yapılmasının uygun olacağı önerilmiştir.

Kaz (2013) tarafından yapılan çalışmanın amacı; Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programları ve hazırlanan

ders kitaplarının Türk İnkılapları konularının kapsam ve yöntemleri bakımından karşılaştırıp aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemektir.

Ülger ve Yel (2013) tarafından yapılan çalışmanın amacı, İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi (İHVE) ara disiplin kazanımı ile ilgisi bulunan öğretmenlerin öğretmen yeterliklerine yönelik görüşlerini belirlemektir. Çalışmanın sonucunda ilgili öğretmenlerin bazı maddelerde olumlu görüşleri azalırken, genel anlamda öğretmenlerin kendisini İHVE konusunda yeterli düzeyde gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Çandar ve Şahin (2013) tarafından yapılan çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları yapılandırmacı uygulamaların sınıf yönetimine etkilerini belirlemektir. Çalışmanın sonucunda, geleneksel ve yapılandırmacı yaklaşımlar karşılaştırılmış, sınıf yönetimde yapılandırmacı yaklaşımın öğretmene daha fazla görev ve sorumluluklar yüklediği ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte yapılan etkinliklerin sınıf yönetimi boyutunda yapılandırmacı yaklaşıma şart bir şekilde değiştiği görülmüştür.

Ataman (2012) tarafından yapılan araştırmanın amacı Türkçe dersi öğretim programındaki ara disiplin kazanımlarına ilişkin uygulayıcıların görüşlerini belirlemektir. Yapılan çalışmanın sonucunda öğretmenlerin Türkçe dersinde uygulanan ara disiplin kazanımına yönelik etkinliklerin öğrenci seviyesine orta düzeyde uygun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin kıdeminin, eğitim durumunun ve öğrenci sayısının önemli bir değişken olmadığı ortaya çıkmıştır.

Kaymakcı (2012) tarafından yapılan araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretim programında disiplinler arası bağlantılar ile ara disiplin bağlantılarını ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın sonucunda Sosyal Bilgiler öğretim programında üç farklı türde ilişkilendirme yapıldığı tespit edilmiş olup; bunlar derslerin kendi arasında, farklı derslerle ve ara disiplinlerle olacak biçiminde 141 kez bağ kurulduğu ortaya çıkmıştır.

Koçoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmanın amacı, II. Meşrutiyetten bugüne yapılmış olan Sosyal Bilgiler müfredatlarında yer verilen İnsan Hakları ve Demokrasi kavramlarının taşıdığı ilkeler ve bunların öğretim programındaki

yeri ile ilgili süreci tarihsel bir sırayla Sosyal Bilgiler eğitim programları çerçevesinde incelemektir.

Elkatmış (2012) tarafından yapılan çalışmada, ilkokul öğrencilerinin, insan hakları ve vatandaşlık ara disiplini kazanımlarını benimseme ve içselleştirme düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin insan hakları ve vatandaşlık ara disiplinine ilişkin bilgi düzeyindeki kazanımları konusunda yeterli duruma geldikleri ancak uygulama düzeyinde yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Baş (2012) tarafından yapılan çalışmanın amacı, ilkokul öğrencilerinin yapılandırmacı öğrenme ortamına yönelik algılarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve bulundukları okulun konumu açısından nasıl değiştiğini belirlemektir. Yapılan araştırmanın sonucunda, öğrencilerin yapılandırmacı ortama yönelik algılarında “orta düzeyde” bulundukları, öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyine göre de bu algılarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ancak öğrenim görülen okulun konumu açısından algılarının değiştiği ortaya çıkmıştır.

Memişoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmanın amacı 4. ve 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders programına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada katılımcıların Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğelerine ait ortalamaları incelendiğinde olumlu görüşlere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Cinsiyet, derse girdikleri sınıf seviyeleri ve hizmetiçi eğitim değişkeni bağlamında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Kıdem ve mezuniyet durumları açısından öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı fark ortaya çıkmıştır.

Akyol (2011) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin ortaokul matematik dersi öğretim programında yer alan ara disiplinlere ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin genelinin ara disiplin kazanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin büyük çoğunluğunun da ara disiplin kazanımından haberi olmadığı fark edilmiştir.

Taş (2010) tarafından yapılan çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin ve 2005 İlköğretim program çalışmalarında görevli ara disiplin komisyonu üyelerinin ara disiplin anlayışına yönelik görüşleri ve ara disiplin anlayışına hakim olma

durumlarını uygulanan bilgi testi ve yapılan görüşmelerle belirlemektir. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin ve ara disiplin komisyonu üyelerinin ara disiplin anlayışına çok az ve sınırlı bilgiye sahip oldukları görülmüştür.

Ambarlı (2010) tarafından yapılan çalışmada, Cumhuriyetten bugüne Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları, amaçları ve kapsamaları bağlamında incelenmiştir.

Seçkin (2010) tarafından yapılan çalışmada, Fen ve Teknoloji öğretim programı ara disiplin kazanımlarının gerçekleşme düzeyi ve uygulama sırasında ortaya çıkan sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; Fen ve Teknoloji dersi öğretim programındaki ara disiplin kazanımlarına ait başarı puanlarının özel okullarda üst düzey olduğu görülmüştür. Ayrıca Fen ve teknoloji öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, ara disiplinleri gerçekleştirmeye yönelik olarak yeterli zamanının olmadığı, daha önceden bir çalışma yapılması gerektiği, ara disiplinleri öğretmek için yeterli yöntem ve tekniklere sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte ara disiplin öğretimine ilişkin etkinliklerin programda yer verilmediği, ara disiplin öğretimi için uzmanlık gerektiği, üniversitelerde ara disiplinin bir ders olarak verilmeyişi ara disiplinleri öğretirken ortaya çıkan problemler öğretmenler tarafından dile getirilmiştir.

Yılmaz (2010) tarafından yapılan çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretimini etkililiğini artırmak amacıyla uygun şartların ortaya çıkarılmasına ilişkin alan uzmanlarının ve öğretmenlerin alanda karşılaştıkları problemleri ve bunların çözümüne ilişkin yapılabileceklerle dair görüşlerini belirlemektir.

Ünal ve Çelikkaya (2009) tarafından yapılan çalışmada, “Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5.Sınıf Örneği)’ni belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, yapılandırmacı öğrenme ortamının öğrencilerin akademik başarıları ve hatırd tutma düzeylerini arttırdığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte tutum yönünden öğrencilerde bir değişiklik olmadığı görülmüştür.

Yurdakul (2008) tarafından yapılan çalışmanın amacı, yapılandırmacı öğrenme kuramına uygun bir öğrenme ortamını sunacak program tasarlamak ve bunu hayata geçirerek yapılacak uygulamalar noktasında sosyo-bilişsel bağlamda epistemolojiyi ortaya koymaktır. Yapılan çalışmanın sonucunda oluşturulan

yapılandırmacı öğrenme ortamının öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, fiziksel ve sosyal bağlamda tüm özelliklerden senkronik olarak etkilendiği belirlenmiştir.

Ermiş (2008) tarafından yapılan çalışmanın amacı, Bolu ilindeki sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler derslerinde ara disiplinleri etkinliklerde nasıl kullandıklarına yönelik görüşlerini ve sorun yaşanan uygulamalarda ortaya koyacakları çözümleri belirlemektir. Yapılan araştırmanın sonucunda; öğretmenlerin ara disiplin kazanımları ile ilgili kendilerine verilen bilgilerin yeterli olmadığını aynı zamanda programda yer alan çalışmalar dışında ara disiplin kazanımları ile ilgili ek çalışma yapmadıkları belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler tarafından ara disiplinlerin amacına ulaşmadığı düşünülmektedir.

Erdoğan (2007) tarafından yapılan çalışmada, “Hayat Bilgisi Programında Ara Disiplinlerin İçerikle Örtüşme Düzeyi” nin öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma, ilgili kaynaklar ve bilgi toplama aracından edinilen verilere dayanmaktadır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin genelinin ders kitabı içeriğinin programda yer alan ara disiplinlere uygunluğuna yönelik olumsuz görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 2004 ilköğretim programında yer alan ara disiplin kazanımlarını kullanma düzeylerini ve ne düzeyde bilgi sahibi olduklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada karma yöntem kapsamında açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Karma yöntem çalışmaları, tek bir çalışmada nitel ya da nicel verilerin ya da yaklaşımların bir araya getirildiği araştırma türüdür (Christensen, Jonhnson, & Turner, 2015). Açıklayıcı sıralı desen ise; araştırma sorusuna birincil öncelikte karşılık veren nicel verilerin toplanması ve çözümlenmesiyle başlar. Bu ilk aşamanın ardından nitel verilerin toplanması ve çözümlenmesi gelir (Delice, 2015).

Araştırmanın nicel boyutunda; betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalarda araştırılan olay, olgu ve durumların var olduğu gibi yansıtılması amaçlanmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2013). Araştırmanın nicel boyutunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarına ilişkin bilgilerini ölçmek için Taş (2010) tarafından geliştirilen “ Ara Disiplin Yaklaşımı Bilgi Testi ” kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise; araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarını ne ölçüde ve nasıl kullandıklarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Nitel araştırma türlerinden görüşme tekniğinin bir çeşidi olan yarı-yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı sorular hazırlar, bunları görüşme sırasında katılımcının cevaplarına göre kişinin vereceği cevapları açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlamak için sonda sorular da ekleyebilir. Görüşme sırasında bazı soruların cevaplarını katılımcı diğer soruları yanıtlarken vermişse sonda sorular ya da yanıtı halihazırda verilmiş olan sorular iptal edilebilir (Türnüklü, 2000). Bu araştırmanın nitel boyutu için 14 görüşme sorusu hazırlanmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu araştırmak kapsamında maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla seçilen 2016-2017 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ili merkez, ilçe, kasaba ve köylerinde görev yapan 103 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmanın nicel boyutu için katılımcılara ait bilgiler Tablo:9'de sunulmuştur.

Tablo 9. Araştırmanın nicel boyutu için katılımcılara ait bilgiler

OKUL ADI	OKULUN SOSYO- EKONOMİK DÜZEYİ	MERKEZ/İLÇE	SAYISI
Zafer Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Şemsettin Karahisari Ortaokulu	Yüksek	Merkez	3
Işıklar Şeker Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Bahçeşehir Ortaokulu	Yüksek	Merkez	2
Ataköy İmam Hatip Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Susuz Ortaokulu	Orta	İlçe	1
M.F.Ç. Ortaokulu	Orta		1
TED Koleji	Yüksek	Merkez	2
Karaadilli Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Kadınana İmam Hatip Ortaokulu	Yüksek	Merkez	3
Yavuz Selim Ortaokulu	Orta		1
Göynük Ortaokulu	Orta	İlçe	2
Neriman İbrahim Küçükkurt Ortaokulu	Yüksek	Merkez	3
Kocatepe Ortaokulu	Yüksek	Merkez	2
Çalışlar Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Kocaöz Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Şehit Sami Çiftçi Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Tokuşlar Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Işıklar İmam Hatip Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Cevizli Ortaokulu	Orta	İlçe	1

Konarı Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Işıklar Kocatepe Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Ayşegül Arsoy Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Erkmen Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Sülümenli İsmet Atilla Ortaokulu	Orta	Merkez	1
75. Yıl Ortaokulu	Orta	Merkez	2
İscehisar Doğanlar Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Hacı Ahmet Özsoy Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Doğa Koleji	Yüksek	Merkez	1
Yunus Emre Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Hamidiye Ortaokulu	Yüksek	Merkez	3
Dadak Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Fatih Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Ali Çetinkaya Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Hacı Hayriye Özsoy Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Kayadibi Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Çay Pazarağaç Ali Necip Altan Ortaokulu	Orta	İlçe	1
S. İmam Hatip Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Yunus Emre Ortaokulu	Orta	Merkez	1
125. Yıl Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Özel Neziha Arslan Ortaokulu	Yüksek	Orta	1
Mehmet Yağcıoğlu Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Akcin Y.A.M. Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Hoca Ahmet Yesevi Ortaokulu	Yüksek	Merkez	2
Erenler Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Methiye Dumlu Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Ertuğrul Gazi Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Hüseyin Sümer Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Yüksel Varlı Ortaokulu	Orta	Merkez	2
Ataköy Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Ekrem Yavuz Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Karamık Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Çay Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu	Orta	İlçe	2
Çay İmam Hatip Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Atatürk Y.B.O. Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Hisarbank Yüzüncü Yıl Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Merkez İmam Hatip Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Abdurrahim Mısri Ortaokulu	Yüksek	Merkez	3

Balçıkhisar Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Mahmut Ortaokulu	Düşük	İlçe	1
Osman Atilla Ortaokulu	Orta	Merkez	1
Gazipaşa Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Ortapınar Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Yarışlı Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Başören Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Kemankaya Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Akkeçili Ortaokulu	Orta	İlçe	1
Atatürk Ortaokulu	Orta	İlçe	1

Araştırmanın nitel boyutundaki katılımcılar da anket uygulamasına katılan öğretmenler arasından seçilmiştir. Nitel boyuttaki çalışma grubunu, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 10 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur.

Araştırmanın nitel boyutu için katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo:10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Araştırmanın nitel boyutu için katılımcılara ilişkin bilgiler

Katılımcıların Kod Adı	Mesleki Deneyim	Çalıştığı Okul
Asım Bey	19	Şemseddin Karahisari Ortaokulu
Aytekın Bey	5	Kışlacık Ortaokulu
Emre Bey	6	Hoca Ahmet Yesevi Ortaokulu
Nedim Bey	10	Hamidiye Ortaokulu
Tarık Bey	6	Hamidiye Ortaokulu
Sıla Hanım	10	Hamidiye Ortaokulu
Ömer Bey	27	Balçıkhisar Ortaokulu
Oğuz Bey	8	125. Yıl Ortaokulu
Yasin Bey	12	Hacı Hayriye Özsoy Ortaokulu
Ali Bey	4	Doğanlar Ortaokulu

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.1 ARA DİSİPLİN KAZANIMLARI BİLGİ TESTİ

Araştırmanın nicel boyutunda Taş (2010) tarafından geliştirilen ‘Ara disiplin kazanımları bilgi testi’ kullanılmıştır.

Araştırmacı Taş (2010) veri toplama aracını geliştirmeden önce bilgi testinin kapsamı belirlemek amacıyla 2005 yılında hazırlanan İlköğretim programlarını incelenmiş ve ilgili alanyazın taraması yaparak, “Ara Disiplin Yaklaşımı (ADY) Bilgi Testi”ni hazırlamıştır.

Hazırlanan bilgi testi uzman görüşleri alınıp bu doğrultuda düzenlemeler yapıldıktan sonra bu test araştırmanın örneklemini üzerinde çalışmadan önce 10 ilkokulda çalışmakta olan 107 öğretmene uygulanmıştır. ADY Bilgi testinde yer alan 48 soru için KR20 güvenirlik katsayısı 0,80 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmacı (Taş, 2010), yapılan bu ön uygulamadan sonra ADY bilgi testi üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda teste son şekli verilmiş ve 27 soruyla süreç tamamlanmıştır. “Ara disiplin Yaklaşımı Bilgi Testi”nin ilk bölümünde yaklaşıma ilişkin 10 adet, ikinci bölümde ise programdaki aradisiplinlere ilişkin 17 soru bulunmaktadır. Bu testte toplam 27 soru için çoktan seçmeli bir uygulamayla dört seçenek sunulmuş ve her bir sorunun yanıtında doğrular bir puan yanlışlar sıfır puan olarak değerlendirilmiştir

3.2. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Araştırmanın nitel boyutunda araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplinlere ilişkin bilgilerini ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda açık uçlu 14 soru yer almaktadır. Formun iç geçerliliğini sağlamak için 4 alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Hazırlanan 14 soruluk görüşme formunun ilk aşamasından sonra uzman görüşleri dikkate alınarak düzeltmeler yapıp forma son hali verilmiştir. Hazırlanan bu form, 10 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Uygulama sırasında öğretmenlerin görüşleri kayıt altına alınmıştır.

4. VERİLERİN TOPLANMASI

Veri toplama araçları Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak nicel boyutta 103 öğretmene nitel boyutta ise 10 öğretmene uygulanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda kullanılan 'Ara disiplin kazanımları bilgi testi' 2016-2017 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar İli; Merkez, ilçe, kasaba ve köylerde bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Eksik ve yanlış doldurulan anket formları elenerek, 103 öğretmene uygulanan anket formları değerlendirilmeye alınmıştır.

Araştırmanın nitel verileri ise araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları 10 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yüz yüze görüşme yapılmasıyla elde edilmiştir. Öğretmenlerle görüşme yapılmadan önce yapılacak olan araştırmanın amacı, içeriği ve yapılan görüşmelerin ses kaydına alınacağı belirtilmiştir. Uygulama sonunda elde edilen ses kayıtları dijital ortamda yazıya aktarılarak analiz edilmesi sağlanmıştır.

5. VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen nicel veriler bilgisayar ortamında istatistik paket programıyla betimsel istatistik bağlamında aritmetik ortalamalar, t-testi, ANOVA ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın nitel verileri üzerinde içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Temel de yapılan işlem ise; birbiri ile bağlantılı verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde yorumlamaktır (Yıldırım, Şimşek, 2005). Araştırmada elde edilen veriler toplanıp tamamlandıktan sonra görüşme sırasında konuşulanlar hiçbir değişiklik yapılmadan dijital ortamda yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarılan veriler tekrar okunup, düzenlemeler yapıldıktan sonra kodlanmıştır. Kodlamalar bir uzman ve araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız şekilde yapıp karşılaştırılmış olup kodlanan veriler tekrar okunup düzenlendikten sonra temalar oluşturulmuştur.

Belirlenen temaların sıklığı sayılarak tablolar oluşturulmuştur. Yapılan tabloların altına açıklamalar yapılarak doğrudan alınan alıntılara yer verilmiştir.



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. ARAŞTIRMANIN NİCEL VERİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

S1) Öğretmenlerin ara disiplin yaklaşımına ilişkin bilgi düzeylerinin dağılımı nasıldır?

Tablo 11. Öğretmenlerin Ara Disiplin Yaklaşımına İlişkin Bilgi Düzeyleri

Puan Aralıkları	N	Bilgi Düzeyi
0-9 arası	12	Düşük
10-18 arası	83	Orta
19-26 arası	8	Yüksek

Tablo 11’de öğretmenlerin ara disiplin yaklaşımına ilişkin bilgi düzeylerine ilişkin istatistik sonuçlar verilmiştir. Tablodaki verilere bakıldığında ara disiplin bilgi testinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bilgi düzeyinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Yine aynı tabloya bakıldığında 12 kişinin bilgi düzeyinin düşük, 8 kişinin ise bilgi düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

S2) Cinsiyete göre öğretmenlerin ara disiplinlere ilişkin bilgi düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 12. Ara Disiplin Bilgi Düzeylerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	T	p
Kadın	42	13.55	3.89	-.661	.510
Erkek	61	14.03	3.50		

Tablo 12’de cinsiyete göre öğretmenlerin ara disiplin testinden aldıkları puanlara ilişkin istatistik sonuçları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde kadın öğretmenlerin puan ortalamasının ($X_{42}=13.55$) erkek öğretmenlerin puan ortalamasından ($X_{61}=14.03$) daha düşük olduğu görülmektedir. “p” değerine bakıldığında ise öğretmenlerin puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı anlaşılmaktadır, [$t(n=103) = -.661, p>0,5$] Başka bir değişle cinsiyete göre öğretmenlerin ara disiplin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı söylenebilir.

S3) Mezun olunan branşa göre öğretmenlerin ara disiplinlere ilişkin bilgi düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 13. Ara Disiplin Bilgi Düzeylerinin Mezun Olunan Branşa Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	df	χ^2	p
Mezun Olunan Branş	Sosyal Bilgiler	80	52,93	3	.530	.912
	Tarih	16	48,56			
	Coğrafya	5	52,20			
	Sınıf Öğretmenliği	2	41,75			

Tablo 13’de öğretmenlerin branşlarına göre ara disiplin bilgi testinden aldıkları puanlara ilişkin istatistik sonuçları verilmiştir. Tablodaki verilere göre en yüksek ara disiplin bilgi testi sıra ortalamasının Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ait olduğu görülmektedir. Ardından sırasıyla coğrafya, tarih ve sınıf öğretmenliği branşlarında görev yapan öğretmenler yer almaktadır. Gruplar arasındaki anlamlı farklılığa ilişkin sonuçlara bakıldığında ise ara disiplin bilgi testi puan ortalamalarının branşlara göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

S4) Mesleki kıdeme göre öğretmenlerin ara disiplinlere ilişkin bilgi düzeyleri arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 14. Ara Disiplin Bilgi Düzeylerinin Mesleki Kıdeme Göre Dağılımı

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	df	χ^2	p	Anlamlı Fark
Mesleki Kıdem	1-5 arası	38	57,00	5	11,301	.046	1-6
	6-9 arası	15	46,67				3-6
	10-15 arası	24	56,23				4-6
	16-20 arası	11	60,73				
	20-25 arası	8	39,31				
	30 ve üstü	7	22,57				

Tablo 14'te öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ara disiplin bilgi testinden aldıkları puanlara ilişkin istatistik sonuçları verilmiştir. Tablodaki verilere göre ara disiplin testine ilişkin en yüksek puan ortalaması 1-5 yıl arasında mesleki tecrübeye sahip öğretmenlere aittir. Yine aynı tabloya bakıldığında mesleki tecrübesi 30 yıl ve daha üstünde olan öğretmenlerin ara disiplin bilgi testi puan ortalamasının en düşük olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki anlamlı farkın kaynağına bakıldığında; 1, 3 ve 4 ile 6. grup arasında 1, 3 ve 4. gruplar lehine istatistiksel açıdan anlamlı farkın olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle mesleki tecrübesi 1-5, 10-15 ve 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin ara disiplin bilgi testi puan ortalamalarının mesleki tecrübesi 30 yıl ve daha üstünde olan öğretmenlere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

2. ARAŞTIRMANIN NİTEL VERİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

‘Öğretmenlerin bildikleri ara disiplin kazanımları ile ilgili görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 15’te gösterilmiştir:

Tablo 15. Öğretmenlerin Bildikleri Ara Disiplin Kazanımları ile İlgili Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Öğretmenlerin bildikleri ara disiplin kazanımları	Özel eğitim Kariyer Bilinci Geliştirme Afet Eğitimi ve Güvenli Yaşam İnsan Hakları ve Vatandaşlık Girişimcilik Rehberlik ve Psikolojik Danışma Sağlık Kültürü

Tablo 15’te görüldüğü gibi öğretmenlerin bildikleri ara disiplin kazanımları ile ilgili görüşleri temasının alt teması öğretmenlerin bildikleri ara disiplin kazanımları şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin bildikleri ara disiplin kazanımları alt temasında yer alan kategoriler ‘özel eğitim’, ‘kariyer bilinci geliştirme’, ‘afet eğitimi ve güvenli yaşam’, ‘insan hakları ve vatandaşlık’, ‘girişimcilik’, ‘rehberlik ve psikolojik danışma’, ‘sağlık kültürü’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüşleri alınan öğretmenlerden Emre bey; ‘*Afet eğitimi ve güvenli yaşam girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık benim bildiklerim bunlar.*’ sözleriyle, Nedim Bey de; ‘*Afet eğitimi var mesela hatırladığım kadarıyla özel eğitim var spor kültürü var.*’ diyerek açıklamalarda bulunmuştur.

Benzer biçimde Tarık Bey; *‘Girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık var, rehberlik ve psikolojik danışma’*

Sıla Hanım; *‘Genellikle ara disiplinler bizim konularımızda Sosyal Bilgiler dersinde mesela İnsan Hakları ile ilgili olanı biliyorum sonra sağlık kültürünü bir de doğal afetlerle ilgili afet kültürünü biliyorum.’* şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir.

‘Öğretmenlerin kendilerini ara disiplin kazanımları konusunda yeterli görüp-görmeme durumu ile ilgili görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 16’da gösterilmiştir:

Tablo 16. Öğretmenlerin Kendilerini Ara Disiplin Kazanımları Konusunda Yeterli Görüp-Görmeme Durumu ile İlgili Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Öğretmenlerin ara disiplin konusunda etkin olma durumu	Kısmen Yeterli Yetersiz

Tablo 16’da görüldüğü gibi, öğretmenlerin kendilerini ara disiplin kazanımları konusunda yeterli görüp-görmeme durumu ile ilgili görüşleri temasının alt teması öğretmenlerin ara disiplin konusunda etkin olma durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘öğretmenlerin ara disiplin konusunda etkin olma durumu’ alt temasında yer alan kategoriler ‘kısmen yeterli’, ‘yeterli değil’, şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Araştırma konusunda görüş bildiren öğretmenlerden Ömer Bey, *‘Yeterli bulmuyorum kendimi çünkü bu konuda herhangi bir hizmet içi eğitim almadım’* şeklinde görüş bildirirken,

Aytekin Bey, *‘Çok yeterli olduğumuzu düşünmüyorum. Bununla ilgili herhangi bir seminer verilmedi daha öncelerde bunlardan dolayı genellikle yabancı kalıyoruz bu konuya. Onun için çokta amacına ulaştığını düşünmüyoruz’* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Emre bey, *‘şimdi öğretim programlarını öğretmenler incelerken genelde hazır bir program indirdikleri için çok dikkatli bakmazlar hatta çoğu eski hocalardandır diyebiliriz ara disiplin bilgi sahibi değiller bununla ilgili herhangi bir seminer alınmadı ve yani ancak takip eden öğretmenlerin bildiği konu olduğu için çokta aktif olarak kullanılmıyor diyebilirim’* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Benzer biçimde Oğuz Bey, *‘Ara disiplinleri verme konusunda düzeyimin yeterli olduğunu pek sanmıyorum.’* şeklinde görüşünü ifade ederken;

Yasin Bey ise , *‘Bu konuda ben kendimi çok iyi görmüyorum onu söylüyim. Ara disiplin kazanımları bence dediğim gibi bu konuyla ilgili ayrı bir uzmanlık gerektiriyor bence çünkü biz bunun üzerinde yoğunlaşmıyoruz üniversitede bunun eğitimini tam olarak almıyoruz.’* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

‘Öğretmenlerin ara disiplin kazanımının gerekliliğine ilişkin görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 17’de gösterilmiştir:

Tablo 17. Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımının Gerekliliğine İlişkin Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplin kazanımlarının gerekliliği	Günlük yaşama uyum Çok yönlü gelişim sağlamak Aktif ve bilinçli yaşam

Tablo 17’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin ara disiplin kazanımının gerekliliğine ilişkin görüşleri temasının alt teması ara disiplin kazanımlarının gerekliliği şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘ara disiplin kazanımlarının gerekliliği’ alt temasında yer alan kategoriler ‘günlük yaşama uyum sağlamak’, ‘çok yönlü gelişim sağlamak’ ve ‘aktif ve bilinçli yaşam’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüşleri alınan öğretmenlerden; Ömer Bey, ‘Şimdi baktığımda öğrenciler gerçek yaşamlarına daha başarılı olsunlar diye gerçek hayatta daha olumlu gözle bakabilsinler diye ihtiyaç duyulmuş olabilir.’ şeklinde görüş bildirirken,

Anıl Bey; ‘Ara disiplinin amacı öğrenciyi çok yönlü şekilde geliştirmek öğrencinin kısa zamanda daha çok bilgi birikimleri eğitime sahip olması’ şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Aytekin Bey ise; ‘Bireylere normal eğitim-öğretim sürecinden sonra da olumlu bir yaşam sunabilmek amacıyla. Yaşamında daha aktif daha bilinçli bir şekilde hareket edebilmesi amacıyla yapılmıştır diye düşünüyorum.’ şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

‘Derslerde en sık kullanılan ara disiplinlere ilişkin öğretmen görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 18’de gösterilmiştir:

Tablo 18. Derslerde En Sık Kullanılan Ara Disiplinlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Derslerde en sık kullanılan ara disiplinler	Afet Eğitimi ve Güvenli Yaşam İnsan Hakları ve Vatandaşlık Rehberlik ve Psikolojik Danışma Girişimcilik Özel Eğitim Kariyer Bilinci Geliştirme

Tablo 18’de görüldüğü gibi, derslerde en sık kullanılan ara disiplinlere ilişkin öğretmen görüşleri temasının alt teması derslerde en sık kullanılan ara disiplinler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘derslerde en sık kullanılan ara disiplinler’ alt temasında yer alan kategoriler ‘afet eğitimi ve güvenli yaşam’, ‘insan hakları ve vatandaşlık’, ‘rehberlik ve psikolojik danışma’, ‘girişimcilik’, ‘özel eğitim’, ‘kariyer bilinci geliştirme’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur..

Görüş bildiren öğretmenlerden Emre Bey, *‘Afet eğitimi ve güvenli yaşam, girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık benim bildiklerim bunlar.’* şeklinde görüş bildirirken,

Taylan 'Bey, *‘Girişimcilik, İnsan hakları ve vatandaşlık var, rehberlik ve psikolojik danışma’* şeklinde görüş bildirmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Asım Bey, *‘Birkaç ara disiplin sayacak yani afet eğitimi ve güvenli yaşam özel eğitim sağlık kültürü gibi ara disiplinler var.’* şeklinde görüş bildirirken;

Oğuz Bey, *‘Ee afet eğitimi, girişimcilik, spor kültürü, kariyer bilinci.’* şeklinde görüşlerini dile getirmiştir.

‘Ara disiplin kazanımlarının sınıf düzeylerine göre kullanılma durumuna göre öğretmen görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 19’da gösterilmiştir:

Tablo 19. Ara Disiplin Kazanımlarının Sınıf Düzeylerine Göre Kullanılma Durumuna Göre Öğretmen Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplin kazanımlarının sınıf düzeylerine göre kullanılma durumu	5. sınıflarda Afet Eğitimi ve Güvenli yaşam 6. sınıflarda Afet Eğitimi ve Güvenli yaşam 7. sınıflarda Girişimcilik Kariyer Bilinci Geliştirme 8. sınıflarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kariyer Bilinci Geliştirme

Tablo 19’da görüldüğü gibi, ara disiplin kazanımlarının sınıf düzeylerine göre kullanılma durumuna göre öğretmen görüşleri temasının alt teması ara disiplin kazanımlarının sınıf düzeylerine göre kullanılma durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘ara disiplin kazanımlarının sınıf düzeylerine göre kullanılma durumu’ alt temasında yer alan kategoriler 5. sınıflarda; ‘Afet Eğitimi ve Güvenli yaşam’, 6.

sınıflarda; ‘Afet Eğitimi ve Güvenli yaşam’, 7. sınıflarda; ‘Girişimcilik’ ve ‘Kariyer Bilinci Geliştirme’, 8. sınıflarda; ‘Rehberlik ve Psikolojik Danışma’ ve ‘Kariyer Bilinci Geliştirme’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüş bildiren öğretmenlerden Oğuz Bey, *‘7. Sınıflarda girişimcilik, 5. Sınıflarda Sosyal Bilgilerde doğal afetlerle ilgili bir kazanım olduğu için bu ara disiplin verilebilir.’* şeklinde görüş bildirirken,

Aytekin Bey; *‘Genellikle konularla paralel olduğu için 5. Sınıflarda afet eğitimi bilinci mesela, 8. Sınıflarda rehberlik işte kariyer geliştirme gibi dersler örtüşmekte. Daha çok sınıfın neyle ilgilendiği hangi düzeyde olduğu ile alakalı. Mesela 8. Sınıflarda daha çok artık meslek seçmeye yönelik bir şeyler olduğu için kariyer bilinci ve rehberlik yapılıyor. 5’lerde de dediğim gibi konular gereği afet bilinci gibi eğitimler olduğu için dersler olduğu için onlara işleyebiliyoruz.’* şeklinde görüş bildirmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Anıl Bey, *‘Ara disiplin kazanımları konulara özellikle işte 5, 6, 7 ve 8. Sınıflarda ayrı ayrı sunulmuş. Özellikle işte 5. Sınıfta örneğin işte doğal afetlerde afet eğitimi bilinci işte 7. Sınıflardaki mesleki eğitim, kariyer bilinci gibi ayrı ayrı sunulması güzel, fayda sağlıyor.’* şeklinde görüş bildirirken,

Nedim Bey, *‘Mesela afet eğitimi ve güvenli yaşam bu bence 6. Sınıfa örnek olabilir. Spor. Evet, depremlerle ilgili konu var, doğal afetlerle ilgili ondan olabilir. Spor kültürü okulun her düzeyinde her sınıf düzeyinde yani kazanımlara yerleştirilebilir.’* şeklinde görüş bildirmiş,

Tarik Bey ise, *‘Rehberlik ve psikolojik danışma hemen hemen hepsinde özellikle 8. sınıf düzeyinde, girişimcilik 7. sınıf düzeyinde, afet eğitimi var o da 5. sınıf düzeyinde doğal afetler konusunda’* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

‘Ara disiplinlerin amacına ulaşma düzeyi ile ilgili öğretmen görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 20’de gösterilmiştir:

Tablo 20. Ara Disiplinlerin Amacına Ulaşma Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplinlerin amacına ulaşma düzeyi	Ulaşıyor Ulaşmıyor Kısmen ulaşıyor

Tablo 20’de görüldüğü gibi, ara disiplinlerin amacına ulaşma düzeyi ile ilgili öğretmen görüşleri temasının alt teması ara disiplinlerin amacına ulaşma düzeyi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘ara disiplinlerin amacına ulaşma düzeyi’ alt temasında yer alan kategoriler ‘ulaşıyor, ‘ulaşmıyor’, ‘kısmen ulaşıyor’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüşleri alınan öğretmenlerden Tarık Bey, *‘Amacına ulaşamıyor ders saati ile ilgili müfredatın yoğunluğu ve ders saatiyle ilgili yeteri kadar zaman ayrılamıyor.’* şeklinde görüş bildirirken,

Oğuz Bey; *‘Ee amacına evet ulaşıyor. Afet eğitimi ile ilgili sivil savunma haftasında uygulama yapılarak ulaşılabilir. Girişimcilikle ilgili kitaplarda verilen örneklerden olabilir.’* şeklinde görüş bildirmiştir.

Aytekin Bey ise, *‘Amacına ulaştığını çok fazla söyleyemeyiz çünkü ara disiplin konusuna çoğu öğretmenin haberi bile yok. Haberi olanlarda dediğim gibi zaman sıkıntısı veya işte değişik sebeplerden dolayı çok fazla önem gösteremiyorlar. Bunun için çoğu derste tam olarak uygulanmıyor.’* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

‘Öğretmenlerin ders kazanımları ve ara disiplin kazanımlarındaki öncelik durumu ile ilgili görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 21’de gösterilmiştir:

Tablo 21. Öğretmenlerin Ders Kazanımları ve Ara Disiplin Kazanımlarındaki Öncelik Durumu ile İlgili Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ders kazanımları ve ara disiplin kazanımlarındaki öncelik durumu	Ders Kazanımları Ara Disiplin Kazanımları Her ikisi de

Tablo 21’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin ders kazanımları ve ara disiplin kazanımlarındaki öncelik durumu ile ilgili görüşleri temasının alt teması ders kazanımları ve ara disiplin kazanımlarındaki öncelik durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘Ders kazanımları ve ara disiplin kazanımlarındaki öncelik durumu’ alt temasında yer alan kategoriler ‘ders kazanımları’, ‘ara disiplin kazanımları’, ‘her ikisi de’, şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüşü alınan öğretmenlerden Nedim Bey, *‘Etkinlikleri uygularken ders kazanımlarını daha çok ön planda tutuyoruz disiplin kazanımlarını yani çok veremiyoruz öğrencilere’* şeklinde görüş bildirirken,

Yasin Bey, *‘şimdi şöyle var bazı ara disiplin konuları konularımızla birebir ilişkili. Onda bir problem yaşamıyoruz. Mesela öğrenci 5.sınıftaki bir öğrenci afetler konusunda afetlerden korunma yöntemini bilir şeklinde bir kazanım varsa eğer burada zaten ister istemez ara disiplin konusundan bahsetmemiz gerekiyor. Ama bazı ara disiplin konuları var ki bunlar konularla pek örtüşmüyor. O yüzden şöyle söyliyim bazılarıyla bazı kazanımlarla ara disiplin kazanımları ilişkili olarak verilebiliyor ama bazıları da ayrı bir parantez açıp değinmek gerekebiliyor’* şeklinde görüş bildirmiştir.

Benzer biçimde Aytekin Bey, *‘Genellikle zaten ana kazanımla ara disiplin birbiriyle bağlantılı oluyor ordan da rahat bir geçiş yapılabilir ama dediğim gibi bazı derslerde işte yoğunluktan dolayı vermek istediğimiz ana düşünceleri verip ara disiplinle falan uğraşmadan geçmek zorunda kalıyoruz.’* şeklinde görüş bildirmiştir.

‘Ara disiplinlerin işlevini yerine getirip- getirmeme durumu ile ilgili öğretmen görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 22’de gösterilmiştir:

Tablo 22. Ara Disiplinlerin İşlevini Yerine Getirip- Getirmeme Durumu ile İlgili Öğretmen Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplinlerin işlevini yerine getirip- getirmeme durumu	Evet Hayır Kısmen

Tablo 22’de görüldüğü gibi, ara disiplinlerin işlevini yerine getirip- getirmeme durumu ile ilgili öğretmen görüşleri temasının alt teması ara disiplinlerin işlevini yerine getirip- getirmeme durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘ara disiplinlerin işlevini yerine getirip- getirmeme durumu’ alt temasında yer alan kategoriler ‘evet’, ‘hayır’, ‘kısmen’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda bulgular sunulmuştur.

Araştırma konusunda görüş bildiren öğretmenlerden Nedim Bey, *‘Tam olarak yerine getiremiyor. Bunun ayrı bir başlık altında toplanması gerekiyor ya da konular olarak işte bunun içeriğinde daha ayrıntılı bir şekilde verilmesi gerekiyor. Sadece kazanımlara göre ara disiplinler yapılamaz.’* şeklinde görüş bildirirken,

Tarık Bey, *‘Sosyal Bilgiler dersi için getiriyor. İşte başlı başına bir ders olmadığı için bu kazanımları kapsayan her dersin içerisinde verilebildiği kadar verilsin diye konulmuş olabilir.’* şeklinde görüş bildirmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Aytekin Bey ise, *‘İşlevini yerine getiriyor mu? Bazı derslerde getiriyor ama bazı derslerde zaman sıkıntısından dolayı çokta fazla işlevini yerine getiremiyor. Örneğin 8. Sınıflarda çok yoğun bir program olduğu için İnkılap Tarihi dersi için orda çok fazla ara disiplinlere giriş yapılamıyor.’* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

‘Sosyal Bilgiler dersinin ara disiplin kazanımlarına uygunluk durumu ile ilgili öğretmen görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 23’te gösterilmiştir:

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Dersinin Ara Disiplin Kazanımlarına Uygunluk Durumu ile İlgili Öğretmen Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Sosyal Bilgiler dersinin ara disiplin kazanımlarına uygunluk durumu	Çok uygun Uygun Uygun Değil

Tablo 23’te görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler dersinin ara disiplin kazanımlarına uygunluk durumu ile ilgili öğretmen görüşleri temasının alt teması Sosyal Bilgiler dersinin ara disiplin kazanımlarına uygunluk durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘Sosyal Bilgiler dersinin ara disiplin kazanımlarına uygunluk durumu’ alt temasında yer alan kategoriler ‘çok uygun, ‘uygun’, ‘uygun değil’, şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerden Yasin Bey, ‘*Sosyal Bilgiler dersi bence birçok ara disiplin kazanımıyla oldukça ilişkili az önce de bahsettik. Afet eğitimi ve güvenlik güvenli yaşam dediğimiz zaman Sosyal Bilgilerin ana dallarından birini oluşturuyor bence ya da İnsan Hakları ve Vatandaşlık bence çok önemli bu tamamen zaten Sosyal Bilgilerin alanına giriyor yani hepsi olmasa bile birçoğu bence Sosyal Bilgilerle ilişkilendirilebilir. Tabi çok daha böyle bunlara ağırlık verilebilirse yıl içerisinde kazanım olarak bunun da faydasını öğrenciler mutlaka görecektir diye düşünüyorum ben.*’ şeklinde görüş bildirirken,

Aytekin Bey: ‘*Sosyal Bilgiler dersinde ara disiplinler aslında en uyumlu derslerden bir tanesi bence Ara disiplinler Sosyal Bilgilerin arasına çok rahat bir şekilde yerleştirilebiliyor. Sosyal Bilgilerin zaten amacında iyi bir vatandaş*

yetiştirebilmek hayata hazırlamak olduğu için ara disiplinlerle örtüşüyor. Bundan dolayı birbirine paralel olarak görüyorum. ' şeklinde görüş bildirmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Anıl Bey ise, *'Sosyal Bilgiler alan itibariyle çok geniş olduğu için ilişkilendirilmesi çok mantıklı yani işte ekonomiden coğrafyaya coğrafyadan tarihe tarihten vatandaşlık konularına insan hakları konularına demokrasi konularına iletişim konularına birçok konuyla bağlantısı olduğu için ilişkilendirilmesi çok mantıklı, fayda sağlar. ' şeklinde görüşünü dile getirmiştir.*

‘Öğretmenlerin İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplin kazanımının ayrı bir ders olarak okutulmasına ilişkin görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 24’te gösterilmiştir:

Tablo 24. Öğretmenlerin İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplin Kazanımının Ayrı Bir Ders Olarak Okutulmasına İlişkin Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplin kazanımını ayrı bir ders olarak okutulma durumu	Ara disiplin olarak kalmalı Ayrı ders olmalı

Tablo 24’te de görüldüğü gibi, öğretmenlerin İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplin kazanımının ayrı bir ders olarak okutulmasına ilişkin görüşleri temasının alt teması İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplin kazanımını ayrı bir ders olarak okutulma durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplin kazanımını ayrı bir ders olarak okutulma durumu’ alt temasında yer alan kategoriler ‘ara disiplin olarak kalmalı’, ‘ayrı bir ders olarak okutulmalı’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Araştırma konusunda görüş bildiren öğretmenlerden Asım Bey, *'Hayır kalmalı kalmalı çıkarılmamalı kesinlikle çıkarılmamalı ama ara disiplin olarakta bu görmemezlikten geliyor yani insan hakları konusu bize 6. Sınıfın Sosyal Bilgiler dersinin son ünitesinde insan hakları konusu var insan haklarının tarihsel gelişim*

yerleştirilmiş. 7. sınıfta var mı bilmiyorum 7. Sınıflara girmiyorum ben müfredatında konmuş bence daha önceki ünitelere konması gerekiyor ve konuların arasında yani bütün konularla ilişkilendirilmesi gerekiyor.’ şeklinde görüş bildirirken,

Anıl Bey, ‘Bence 4. Sınıfa konulması zaten başlı başına bir yanlış bu çocuk soyut kavramları algılayabilmesi o yaşına hiç uygun değil o yüzden dolayı 5.sınıfta da zaten keza aynı şekilde 6. Sınıfta 8. Sınıf arasında bunların en azından aralarda olması çok mantıklı ki ben bu dersi 8. Sınıfta başlı başına bir ders olarak işlenmesi taraftarıyım.’ şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Görüş bildiren öğretmenlerden Ömer Bey, ‘Hayır çıkarılmamalı öğrenciye bütün derslerde ve sınıflarda verilmeli’; şeklinde görüşünü dile getirirken,

Sıla Hanım; ‘Bence çıkarılıp ders olarak devam etmesi gerekir dediğim gibi çocuklar 8. Sınıf en azından görüyorlardı ama insan hakları konusu olduğu yerlerde sadece ara disiplin olarak görüyorlar.’ şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

‘Öğretmenlere ara disiplin kazandırılması için yapılması gerekenlerle ilgili öğretmen görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 25’te gösterilmiştir:

Tablo 25. Öğretmenlere Ara Disiplin Kazandırılması İçin Yapılması Gerekenlerle İlgili Öğretmen Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Öğretmenlere ara disiplin kazandırılması için yapılması gerekenler	Lisans eğitimi daha etkin hale getirilmesi Seminer verilmeli Yüz yüze seminerler Online seminerler Kılavuz kitap kullanılmalı

Tablo 25’te görüldüğü gibi, öğretmenlere ara disiplin kazandırılması için yapılması gerekenlerle ilgili öğretmen görüşleri temasının alt teması öğretmenlere ara disiplin kazandırılması için yapılması gerekenler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu

bağlamda ‘öğretmenlere ara disiplin kazandırılması için yapılması gerekenler’ alt temasında yer alan kategoriler ‘lisans eğitimi daha etkin hale getirilmesi’, ‘Seminer verilmeli (Yüz yüze seminerler, Online seminerler)’, ‘Kılavuz kitap kullanılmalı’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüşleri alınan öğretmenlerden Aytekin Bey, ‘*Herhangi bir hizmet içi eğitim almadık yapılmıyor çünkü böyle bir eğitim yapılmıyor. Öğretmenlere nasıl kazandırılabilir? Öğretmenlerin bu şekilde eğitilmesi lazım özellikle konunun uzmanları tarafından eğitilmesi lazım. İşte bazen farklı seminerler veriliyor ama uzman kişiler vermiyor bunu seminerlerde bir şey anlamadan çıkıyoruz. Onun için uzman kişilerden herhangi bir eğitim verilmeli*’ şeklinde görüşünü ifade ederken,

Anıl Bey, ‘*Herhangi bir hizmet içi eğitim almadım lakin bunların üniversitelerde eğitim bilimleri derslerinde özellikle daha çok üzerine gidilmesiyle halledilebilir. Üniversite de çözülmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Özellikle öğretmenlerin özellikle eğitim fakültelerinde bilinçlendirilmesinin eksik olması ki bunda biz de dahiliz. Onun dışında okullardaki öğretmen eksiklikleri özellikle işte kadroların yetersiz olması gibi özellikler program amacına ulaşmadığını düşünüyorum. Yani Sosyal Bilgiler dersine Türkçe öğretmeni Türkçe öğretmeni yerine adalet su bölümlerinden öğrencilerin girmesi program daha da yavaşlatıyor diye düşünüyorum.*’ şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Benzer biçimde Nedim Bey ise, ‘*Herhangi bir hizmet içi eğitim ya da seminer almadım. Bu hizmet içi eğitim veya seminer verilebilir. Sadece işte KPSS’de öğrendiğimiz ara disiplinlerle kalmaz, daha iyi olur ya da sadece kazanımlarda öğretim programlarında kazanımlarda yer almaz uygulamalı olarakta biz bu ara disiplinleri etkinliklerle verebiliriz.*’ şeklinde görüş bildirirken,

Ömer Bey; ‘*Ara disiplin kazandırılmasına yönelik herhangi bir hizmet içi eğitim almadım. Öğretmenlerin bu konuda bir MEB ya da yerel bazda MEB Müdürlüğü tarafından hizmet içi eğitime alınmalarını doğru buluyorum.*’ şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

‘Öğretmenlerin ara disiplinleri kazandırmak için çalışma yapıp-yapmama durumu ile ilgili görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 26’da gösterilmiştir:

Tablo 26. Öğretmenlerin Ara Disiplinleri Kazandırmak İçin Çalışma Yapıp-Yapmama Durumu ile İlgili Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplinleri kazandırmak için çalışma yapıp-yapmama durumu	Kısmen Hayır

Tablo 26’da görüldüğü gibi, öğretmenlerin ara disiplinleri kazandırmak için çalışma yapıp-yapmama durumu ile ilgili görüşleri temasının alt teması ara disiplinleri kazandırmak için çalışma yapıp-yapmama durumu şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘ara disiplinleri kazandırmak için çalışma yapıp-yapmama durumu’ alt temasında yer alan kategoriler ‘kısmen’, ‘hayır’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Araştırma konusunda görüş bildiren öğretmenlerden Anıl Bey, *‘Herhangi bir çalışma yapmıyorum.’* şeklinde görüş bildirirken,

Aytekin Bey, *‘Çok fazla çalışma yaptığımız söylenemez. Yapmıyoruz ama dediğim gibi bazı derslerde normal olarak gelişim içerisinde devam edebiliyoruz. Mesela işte 5. Sınıflar da doğal afetler konusu işlenirken o afet eğitimi bilincini rahat bir şekilde verebiliyorsun ama işte 8. Sınıflarda herhangi bir hazırlık yapmadan sadece işte sınav kaygısıyla hareket edildiği için genellikle sınava hazırlama düşüncesiyle ana düşünceleri dersin ana temalarını verip, geçiyoruz.’* şeklinde görüş bildirmiştir. Benzer biçimde Yasin Bey ise, *‘Şimdi şöyle ayrıca bir çalışma yapılmıyor bence yani ben en azından böyle bir çalışma yapmıyorum. İşte mesela bazıları bizim uzmanlık alanımızın dışında kalabiliyor mesela rehberlik örneğinde olduğu gibi onunla zaten rehber öğretmenler ilgileniyor ya da bazı işte işte afet konusunda ara disiplin kazanımları zaten günlük hayatta birçoğumuzun bildiği şeyler o yüzden ekstra bir hazırlığa ben gerek duymuyorum ve çok az kazanımı*

olduğu için aralara serpiştirildiği için de etkinlik yapma gereği duymuyorum.’ şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

‘Öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarını etkin kullanamamasına ilişkin görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 27’de gösterilmiştir:

Tablo 27. Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımlarını Etkin Kullanamamasına İlişkin Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplin kazanımlarının etkin kullanılamama nedenleri	Bilgi sahibi değil Zaman kısıtlı Öğretim programında yok

Tablo 27’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarını etkin kullanamamasına ilişkin görüşleri temasının alt teması ara disiplin kazanımlarının etkin kullanılamama nedenleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘Ara disiplin kazanımlarının etkin kullanılamama nedenleri’ alt temasında yer alan kategoriler ‘bilgi sahibi değil’, ‘zaman kısıtlı’, ‘öğretim programında yok’, şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Görüş bildiren öğretmenlerden Emre bey, *‘Öğretim programında aslında birebir yer yok ama planlama da gözüküyor öğretmenler takip ederse orda bulabilirler zaman kaldıkça da ayırmaya çalışıyorum vakit.’*,

Nedim Bey, *‘Genel olarak kazanımlarda yani içine yerleştirilmiş fakat açıklayıcı değil. Yeterince bilgi yok konu olarak bizde zaten bunu KPSS de görüyoruz sadece ara disiplinleri onun dışında aktif olarak görmüyoruz ara disiplinleri’* şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir.

Benzer biçimde Aytekin Bey, *‘Bazı derslerde getiriyor ama bazı derslerde zaman sıkıntısından dolayı çokta fazla işlevini yerine getiremiyor. Örneğin 8.*

Sınıflarda çok yoğun bir program olduğu için İnkılap Tarihi dersi için orda çok fazla ara disiplinlere giriş yapılamıyor.’ şeklinde görüş bildirirken,

Ömer Bey; *‘Bu konuda fazla bilgiye vakıf olmadığımız için tam olarak anlayamıyoruz,’* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

‘Öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarının kullanımında yaşanan sorunlar ile ilgili görüşleri’ teması altında yapılan görüşmeler sonunda ortaya çıkan alt temalar ve kategoriler Tablo 28’de gösterilmiştir:

Tablo 28. Öğretmenlerin Ara Disiplin Kazanımlarının Kullanımında Yaşanan Sorunlar ile İlgili Görüşleri

ALT TEMA	KATEGORİLER
Ara disiplin kazanımlarının kullanımında yaşanan sorunlar	TEOG sınavının varlığı Zamanın kısıtlı oluşu

Tablo 28’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarının kullanımında yaşanan sorunlar ile ilgili görüşleri temasının alt teması ara disiplin kazanımlarının kullanımında yaşanan sorunlar şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ‘ara disiplin kazanımlarının kullanımında yaşanan sorunlar’ alt temasında yer alan kategoriler ‘TEOG’, ‘zaman kısıtlı’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler doğrultusunda katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar şu şekilde sunulmuştur.

Araştırma konusunda görüş bildiren öğretmenlerden Aytekin Bey, *‘8. Sınıfta da hiç ulaşmıyordu. 8. sınıfta direk ortak sınav TEOG ya da OKS hangi sınav varsa artık o dönemde ona ayrılıyordu. Şu an 8. Sınıflarda diğer dersler gibi Beden Eğitimidir, Müziktir ana dersler bile tam olarak yapılmıyor genellikle sınav.’* şeklinde görüş bildirirken;

Tarık Bey ise, *‘Yine saatle ilgili sıkıntı var, yetişmiyor. Çünkü şundan yetişmiyor mesela 8. Sınıflarda sınav TEOG da çünkü bütün şeyleri 8. Sınıf konuları zaten 8. Sınıf öğrencileri bütün şeylerden mahrum kalıyorlar.’* şeklinde görüş bildirmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın nicel sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin yaklaşımına ilişkin bilgi düzeylerine bakıldığında orta düzeyde bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Nitel araştırmaya yönelik olarak öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin kısmen ya da sınırlı bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmış olması da bilgi testinde öğretmenlerin orta düzeyde bilgiye sahip oldukları sonucu ile örtüşmektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin bilgi düzeylerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmamakla birlikte kadın öğretmenlerin puan ortalaması erkek öğretmenlerin puan ortalamasından daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Akyol (2011)'un yaptığı çalışmada da; bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre ara disiplinler konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır. Gürdoğan Bayır, Köse Çengelci, Balbağ (2016) ve Çakırlar (2011)'in Sınıf öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları branşlara göre ara disiplin bilgi testinden aldıkları puanlara bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır. Fakat en yüksek ara disiplin bilgi testi sıra ortalamasının Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ait olduğu, ardından da sırasıyla Coğrafya, Tarih ve Sınıf öğretmenliği branşlarında görev yapan öğretmenler olduğu görülmüştür. Akyol (2011) ve Gürdoğan Bayır, Köse Çengelci, Balbağ (2016)'ın yaptıkları çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin bilgi düzeylerinin mesleki kıdeme göre dağılımına bakıldığında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Mesleki tecrübesi 1-5, 10-15 ve 16-20 yıl arasında olan öğretmenlerin ara disiplin bilgi testi puan ortalamalarının mesleki tecrübesi 30 yıl ve daha üstünde olan öğretmenlere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Gürdoğan Bayır, Köse Çengelci, Balbağ (2016)'ın yaptığı çalışmada ise, farklı olarak anlamlı bir fark bulunamamakla birlikte sadece ankette yer alan 'ara disiplinlerle ilişkilendirme zaman kaybına neden olur' maddesi ile

mesleki deneyim arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Çakırlar (2011)'ın Sınıf öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmada ise farklı olarak istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Araştırmanın nitel sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ara disiplin kazanımlarından özel eğitim, kariyer bilinci geliştirme, afet eğitimi ve güvenli yaşam, insan hakları ve vatandaşlık, girişimcilik, rehberlik ve psikolojik danışma, sağlık kültürü ara disiplinleri bildikleri görülmüştür. Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ara disiplin kazanımlarından yalnızca spor kültürü ve olimpiik eğitim ile ilgili bilgisi olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Benzer biçimde Ermiş (2008)' in yaptığı çalışma da, öğretmenlerin sağlık kültürü ve olimpiik eğitim ara disiplinlerinin uygulanabilirliği olmadığını savundukları sonucuna ulaşmıştır.
- Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ara disiplin konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ya da kısmen yeterli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca paralel olarak Akyol (2015), Akyol (2011) ve Taş (2010), Saracaloğlu, Duman, Yakar (2016) yaptıkları araştırmalarda da öğretmenlerin çok az ve sınırlı bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenler ara disiplinleri öğrencilerin aktif ve bilinçli yaşaması, çok yönlü gelişim sağlaması ve günlük yaşama daha rahat uyum sağlaması için gerekli olduğunu söylemişlerdir. Bayır, Köse Çengelci, Balbağ (2016), Akyol (2015), Ermiş (2008)'in yaptığı araştırmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.
- Öğretmenlerin derslerde en sık kullandıkları ara disiplinler ise afet eğitimi ve güvenli yaşam, insan hakları ve vatandaşlık, rehberlik ve psikolojik danışma, girişimcilik, özel eğitim, kariyer bilinci geliştirme ara disiplinleridir. Öğretmenlerin sağlık kültürü, spor kültürü ve olimpiik eğitimi ara disiplinlerini ise sık kullanmadıkları görülmektedir. Öğretmenler 5. ve 6. sınıflarda afet eğitimi ve güvenli yaşam ara disiplinini 'Doğal Afetler' konusuyla bağlantılı olduğu için kullandıklarını söylemektedirler ancak bazı öğretmenler 'Doğal Afetler' konusunun 5. sınıflarda bazıları ise 6. sınıflarda olduğunu söylemektedirler. Yine yapılan görüşmelerde öğretmenlerin 7. Sınıfta konuyla bağlantılı olarak girişimcilik ve kariyer bilinci geliştirme ara

disiplinlerini, 8. sınıflarda ise rehberlik ve psikolojik danışma ile kariyer bilinci geliştirme ara disiplinlerini kullandıkları görülmektedir.

- Yapılan görüşmelerde öğretmenler ara disiplin kazanımlarının amacına ulaşmadığını ya da kısmen ulaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin derste dersin kazanımlarına öncelik verdiklerini ara disiplin kazanımlarının geri planda kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ermiş (2008)'in yaptığı araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir.
- Öğretmenler ara disiplin kazanımlarının işlevini tam olarak yerine getirmediğini belirtmişlerdir. Benzer bir biçimde Saracaloğlu, Duman, Yakar (2016) ve Akyol (2015)'un yaptıkları çalışmalarda da öğretmenlerin ara disiplinin işlevini tam olarak bilmediği ortaya çıkmıştır.
- Sosyal Bilgiler dersinin ara disiplin kazanımlarıyla uyumlu derslerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çakırlar (2011) ve Bayır, Köse Çengelci, Balbağ (2016)'ın yaptıkları araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.
- Yapılan görüşmelerde bazı öğretmenler İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplin kazanımının ayrı bir ders olarak kalmasından yanayken, bazı öğretmenler ise ara disiplin olarak kalmalı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler farklı görüş bildirmekle birlikte İnsan Hakları ve Vatandaşlık konusunun çok önemli olduğuna vurgu yapmışlardır. Yel ve Ülger (2013)'in yaptığı araştırma da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin İnsan Hakları ve Vatandaşlık ile ilgili yayınları takip ettiği, yeterli proje ve etkinliklere katıldığı ayrıca ders içi ve etkinlikler planladığı sonucu elde edilmiştir. Ülger (2013)'in yaptığı çalışmada da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun İHVE'nin ara disiplin kazanımları ile ilgili olumlu görüşlere sahip olup, ara disiplin alanı olarak devam edilmesi sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenler ara disiplin kazanımları ile ilgili seminerler verilmesini, lisans eğitiminin daha etkin hale getirilmesini ve kılavuz kitaplarında daha fazla bilginin olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Alanyazında yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır (Bayır, Köse Çengelci, Balbağ, 2016; Çakırlar, 2011; Ermiş, 2008; Erdoğan, 2007).
- Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ara disiplin kazanımları ile ilgili kısmen çalışma yaptığı veya hiç çalışma yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ermiş

(2008)'in yaptığı araştırma da zamanın yetersiz olması, kitaptaki çalışmaların yeterli olduğunun düşünülmesi gibi nedenlerle öğretmenlerin ek çalışma yapmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

- Öğretmenler yeterli bilgiye sahip olmamaları, zamanın kısıtlı olması ve öğretim programında ara disiplin kazanımlarının olmaması ve sınav sebebiyle ara disiplinleri etkin şekilde kullanamadıklarını ve bu sebeplerden dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. (Bayır, Köse Çengelci, Balbağ, 2016; Akyol, 2015; Akyol, 2011; Çakırlar, 2011; Taş, 2010; Ermiş, 2008).

ÖNERİLER

- Öğretmenlere ara disiplin yaklaşımı konusunda hizmet içi eğitim ve seminerler verilmelidir.
- Eğitim fakültelerinde ara disiplinin amacı, önemi hakkında öğrencilere daha çok bilgi verilmelidir.
- Programda, öğretmen kılavuz kitaplarında ara disiplinlerin önemi ve amacı hakkında daha fazla bilgilendirici açıklama ve yönergeler yer verilmelidir.
- Sosyal Bilgiler haftalık ders sayısı artırılarak ara disiplinlerin amacına ulaşması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 191-206.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (6), 16, 9-27.
- Akpınar, M. ve Kaymakcı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2) 605-626.
- Akyol, (2015). Matematik Öğretmenlerinin Ara Disiplinlere İlişkin Görüşleri. *Mediterranean Journal of Humanities*. 1, 61-75.
- Akyol, Ş. (2011). *İlköğretim 2. Kademe Matematik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Ara Disiplinlere Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de Cumhuriyetten Günümüze Kadar Sosyal Bilgiler Programları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arı, E. ve Yılmaz, S. (2016). Sorgulayıcı Araştırma Odaklı Fen Bilimleri Uygulamaları: Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Ara Disiplini. *International Journal of Humanities and Education*, 2(3), 100-122.
- Arslanoğlu, İ. (2005). Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2005/41, 64-77.
- Arto Kalevi Ahonen & Päivi Kinnunen, (2015). How Do Students Value the Importance of Twenty-first Century Skills?, *Scandinavian Journal of Educational Research*. 59:4, 395-412.
- Ataman, Y, S. (2012). *İlköğretim Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Ara Disiplin Kazanımlarına Yönelik Uygulayıcı Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ata, B. ve Öztürk, C. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimi, *Sosyal Bilgiler: Kavram, İçerik ve Program*. Ed: Öztürk, C. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, M. Z. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları. *Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 1076, 549-560.
- Baş, G. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Yapılandırmacı Öğrenme Ortamına İlişkin Algılarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4) 203-215.
- Bayır Gürdoğan, Ö., Köse Çengelci, T., Balbağ, N. L. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinde Ara Disiplinlerden Yararlanılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2) 1-30.
- Bazarkulov S. (2008). *Değer Öğretimi ve Dinden Öğrenme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilgili S. A. (2013). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Christensen, B., L., Johnson, B., R., Turner, A., R., (Ed. Alpay, A.), (2015). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakırlar, A. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Ara Disiplinlerin Kazanımlarla Uyumu ve Ara Disiplinlerden Yararlanma Konusuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çandar, H. ve Şahin, A., E., (2013). Yapılandırmacı Yaklaşımın Sınıf Yönetimine Etkilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44), 109-119.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 19, 62.
- Çengelci, T. ve Bayır Gürdoğan, Ö. (2011). Sosyal Bilgiler Dersinde Ara Disiplinlerin İşlevselliği. 10. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumunda sunulan bildiri*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 5-7 Mayıs.

- Delice, A. (2015). Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi, *Karma Yöntem Desen Seçimi*. Ed: Yüksel, D. ve Demir, S. B. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimi, *Öğretme ve Öğrenme*. Ed: Öztürk, C. Ankara: Pegem Akademi.
- E. Wayne Ross, Sandra Mathison, Kevin D. Vinson. (2013). "Social studies education and standards-based education reform in north america: curriculum standardization, high-stakes testing, and resistance". *Revista Latinoamericana de Estudios Educativos*. 1(10) 19-48. Manizales: Universidad de Caldas.
- Elkatmış, M. (2012). İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplini Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi. *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-20.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, Y. (2007). *Yeni Hayat Bilgisi Programında Ara Disiplinlerin İçerikle Örtüşme Düzeyinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ergin, E. (2011). *Çevre Bilinci Geliştirmede Sosyal Bilgiler Dersinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ermiş, S. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersindeki Ara Disiplinlerin Sınıf İçi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Gömleksiz, M. N., Öner, Ü. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırmacı Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14) 281-313.
- Gözütok, F., D., Şahin-Alkın, S. (2014). Öğretim Programlarında Ara Disiplin Yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2) 287-306.

- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gürel, D. (2017). 2017 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Yapısal Bir Değerlendirme. *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017)*. Tam Metin Bildiri Kitabı. 236-246.
- Houtsonen, L. (2004) Developments in Teacher Training in Finland: Emerging Models of Geography Education, *International Research in Geographical and Environmental Education*, 13(2), 190-196.
- İnan, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş, Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kansızoğlu, B, H. (2014). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Ara Disiplin Alan Kazanımlarına İlişkin Bir Araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 75-95.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda Değer Eğitimi ve Hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 198, 97- 104.
- Kaymakcı, S. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında İlişkilendirmeler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2) 273-304.
- Kaz, V. (2013). *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Programlarının Türk Devrimine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Koçoğlu, E. (2012). Cumhuriyetten Günümüze İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramları Açısından Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7) 1-20.
- Köse Çengelci, T. (2016). Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri için Sosyal Bilgiler Öğretimi, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler Eğitimi*. Ed: Şimşek, S. Ankara: Anı Yayıncılık.

- MEB (2017). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB (1998). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. Tebliğler Dergisi. (61), 2487.
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, (1)2, 2146-9199.
- Ocak, G. ve Çınar, İ. (2010). Yapılandırmacı Anlayış ve Çeşitleri. *Eğitim Bir Sen Dergisi*, 6(16) 56-60.
- Ocak, G., Koçyiğit, M., Özermen, E. (2010). Yapılandırmacı Yaklaşım. *Eğitim Bir Sen Dergisi*, 6(16) 46-50.
- Öztürk, C., Keskin, C. S. , Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (Ed.). (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ed: B. Tay ve A. Öcal. Ankara: Pegem Akademi.
- Saracaloğlu, S., A., Duman, B., Yakar, A. (2016). Fen Öğretiminde Ara Disiplin Kullanımı, Başarı, Motivasyon ve Fen Bilimleri Öğretmeni Yetiştirme

- Sürecinde Ara Disiplin Öğretimine İlişkin Öneriler. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(7) 200-212.
- Savage, V. T. & Armstrong, G. D. (1996). *Effective Teaching in Elementary Social Studies*. United States of America: Prentice-Hall, Inc.
- Seçkin, M. (2010). *Fen ve Teknoloji Öğretim Programı Ara Disiplin Kazanımlarına Ulaşılma Düzeyi ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şimşek, S. (2016). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taş, D., İ. (2010). *2005 İlköğretim Programının Hazırlanmasında Görev Alan Ara Disiplinler Komisyonu Üyelerinin ve Sınıf Öğretmenlerinin Ara Disiplin Yaklaşımı Konusundaki Bilgi Durumunun ve Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tay, B. & Öcal, A. (Ed.). (2011). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, H. (2013). *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Bireylerde Bulunulması İstenilen Temel Beceriler. Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türnüklü. A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, Güz, (24) 543-559.

- Ülger, M., Yel, S. (2013). Ara Disiplin Alanı Olarak İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi ile İlgili İlköğretim Öğretmenlerinin Yeterlik Algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(10) 19-32.
- Ülger, M. (2013). İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi Ara Disiplin Alanı Uygulamasının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 2(3) 14-29.
- Ünal, Ç., Çelikkaya, T. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5. Sınıf Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2) 197-212.
- Yalçinkaya, M. (2016). *Mantık ve Değerler Eğitimi*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Yapıcı, H (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4) 346-364.
- Yazıcı, H. ve Koca, K. M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ed: B. Tay ve A. Öcal. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2015). *Sorgulayıcı Araştırma Odaklı Fen ve Teknoloji Uygulamaları: Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Ara Disiplini*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yılmaz, K. (2010). Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretim Elemanlarının Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4) 839-867.
- Yurdakul, B., (2008). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Sosyal-Bilişsel Bağlamda Bilgiyi Oluşturmaya Katkısı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20, 39-67.

Yüksel, D. (2015). Üçüncü Yöntem Bilimsel Topluluğu Olarak Karma Yöntem, *Karma Yöntem Araştırmalarının Temelleri*. Ed: Yüksel, D ve Demir, S. B. Ankara: Anı yayıncılık.

Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching Elementary Social Studies Principles and Applications*. United States of America: R. R. Donnelley & Sons Company.

www.tdk.gov.tr



EKLER

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1: Araştırma İzinleri.....	97
Ek 2: Ara Disiplin Bilgi Testi.....	100



EK 1: ARAŞTIRMA İZİNLERİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 23/05/2017-E.23771



T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 70813604-044-
Konu : Araştırma İzni

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 03.05.2017 tarih ve 15761665-300-20846 sayılı yazınız,
b) 12.05.2017 tarih ve 86649407-605.01-6851204 sayılı yazı.

Enstitünüz İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Zehra SAMSA'nın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ara Disiplinlere İlişkin Kazanımları Üzerine Bir İnceleme" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere İlimiz Merkez ve İlçelerdeki Ortaokullarda bulunan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile anket çalışması yapmasının uygun görüldüğüne ilişkin Afyonkarahisar Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün ilgi (b) yazı ve eklerinin birer suretleri ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. İsa SAĞBAŞ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı V.

Ek:1-İlgi yazı (b) ve ekinin birer suretleri (6 sayfa)

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://sbys.aku.edu.tr/en/Vision/Dogrula/1931790>

Adres: Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Nispet Sezir Kampüsü Rektörlük Binası II
İlkok Kat:1 Afyon
Telefon:0272 2281124 Faks:0272 2281181
e-Posta:gmacki@aku.edu.tr

İlgi için: Kadir Horduman
Unvanı: Müdür



Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.



T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü



Sayı : 86649407 -605.01-E.6851204
Konu : Araştırma İzni
(Zehra SAMSA)

12.05.2017

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : Valilik Makamı' nın 12/05/2017 tarih ve 605-E/6813158 sayılı Olurları,

Üniversiteniz Sosyal Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zehra SAMSA'nın "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ara Disiplinlere İlişkin Kazanımları Üzerine Bir İnceleme**" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere İlimiz Merkez ve ilçelerdeki ortaokullarda bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile anket uygulaması yapılabilmesine dair ilgili izin talebiniz;

Müdürlüğümüz AR-GE Birimi tarafından "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" 07/03/2012 tarihli genelgesi ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı Bakanlık onayı ile yayınlanan Gençliğe Doğrultusunda İncelemiş Olup "Valilik Oluru " ve " Onaylanmış Veri Toplama Aracı" ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER:

- Valilik Onayı (1 sayfa)
- Onaylanmış Veri Toplama Aracı (3 Sayfa)

Not: Anket çalışmalarında Müdürlüğümüz tarafından onaylanmış (mühürlü) veri toplama araçlarının çoğaltılarak kullanılması zorunludur.

Karınan İy Merkezi K-5 Ar-Ge Birimi
Elektronik Adı: www.meb.gov.tr
e-posta: asbi03@meb.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com

Ayrıntılı bilgi için: Ar - Ge Görevlisi / Memur
Tel: (0 272) 21.37603/208
Faks: (0 272) 21.37605

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://testaksozga.meb.gov.tr/adsoznet> 01e3-6f6d-398d-9062-325d kodu ile teyit edilebilir.



T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü



Sayı : 86649407 -E-605.01-6813158
Konu : Araştırma İzni
(Zehra SAMSA)

12/05/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 04/05/2017 /E.6463 sayılı yazısı.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zehra SAMSA'nın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ara Disiplinlere İlişkin Kazanımları Üzerine Bir İnceleme" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere ilgi yazı ekindeki İlimiz Merkez ve ilçelerdeki ortaokullarda bulunan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile anket çalışması yapması, çalışmaları tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz AR-GE Birimi teklifi doğrultusunda, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görülmesi halinde gereğini olurlarınıza arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
12/05/2017

Dr. Adem USLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Osman BAYRAMOĞLU
L.Ç.İ. İl Millî Eğitim Müdürü
25.7

Karaman İş Merkezi K-5 Ar-Ge Birimi
Elektronik Ad: www.meb.gov.tr
e-posta: avbir03@meb.gov.tr / afyonsemeji@gmail.com

Aynı adı bilgi için: Osman BAYRAMOĞLU/ Memur
Tel: (0 272) 2137603/208
Faks: (0 272) 2137605

EK 2: ARA DİSİPLİN BİLGİ TESTİ

Ara Disiplin Yaklaşımı Bilgi Testi

Öğretmenin:
Cinsiyeti:
Mezun Olduğu Okul-Bölüm:

Görev Yaptığı Okulun Adı:

Mesleki Kadem:

1. Ara disiplin öğretimi eş zamanlı olarak birden fazla akademik bilim alanıyla ilgili bilgilerin, ilkelerin ve değerlerin kullanılmasını gerektirir.

Ara disiplin öğretimiyle ilgili verilen bu bilgiye göre öğretmenler aşağıdaki sorumluluklarından hangisini kesinlikle yerine getirmelidir?

- A- Öğrencilerin özel yaşamlarıyla yakından ilgilenmek
- B- Çeşitli konularda üst düzey bilgi sahibi olmak
- C- Diğer öğretmenler ve okul çalışanlarıyla işbirliğini artırmak
- D- Öğrenme-öğretme sürecinde daha aktif olmak

2. Aşağıdaki yöntemlerden hangisi öğrencilerin ara disiplinlere ilişkin davranışları kazanıp kazanmadığını belirtmede diğerlerine göre daha etkilidir?

- A- Öğrencilerin arkadaşları ve velileriyle görüşmeler yapmak
- B- Diğer öğretmenlerden yardım alarak farklı yöntemler kullanmak
- C- Öğrencilerle birebir görüşmeler yapmak
- D- Öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarını gözlemlemek

3. Aşağıdakilerden hangisi ara disiplin öğretimi- ni öğretmenlere yüklediği sorumluluklardan biri değildir?

- A- Sınıf ortamını düzenlemek
- B- Öğrencilere danışmanlık yapmak
- C- Daha fazla etkinlik hazırlamak
- D- Bütün okul çalışmalarını işbirliği içerisinde olmak

4. Ara disiplinler öğrencilere hangi konuda yardımcı olmaz?

- A- Dünyadaki değişme ve gelişmelerin farkına varma
- B- Sosyal, bilişsel ve duygusal yönlerini bir bütün olarak geliştirme
- C- Yabancı ülkelerdeki yaşam standartlarının farkına varma
- D- Kendi değerler sistemini oluşturma

5. Bir okulun, 3. sınıf öğrencilerine deprem simülasyon merkezine gezi düzenlenmesi ara disiplin öğretiminde kullanılan yollardan hangisiyle ilişkilidir?

- A- Okul içinde sürekli olarak bağlı kampanyaları, şır günleri ve tiyatro oyunları gibi çeşitli etkinlikler düzenlemek
- B- Ara disiplinleri ana disiplin gibi ele alıp ayrı birer ders olarak işlemek
- C- Özel bir ara disiplini merkeze alan tematik günler, etkinlik haftaları ve önemli olaylardan yararlanmak
- D- Okul dışından çağrılan kaynak kişilerle görüşmeler yapmak

6. Aşağıdaki yöntemlerden hangisi ara disiplinlerin değerlendirilmesinde diğerlerine göre daha az etkilidir?

- A- Öğrencilerden ara disiplinlere ilişkin etkinlikler düzenlemelerini istemek
- B- Özel yazılı sınavlar yapmak.
- C- Performans görevi vermek
- D- Soru-cevap tartışma vb. yöntemler kullanarak değerlendirme yapmak

7. Aşağıdakilerden hangisi ara disiplin öğretiminin öğrenme-öğretme sürecinde uygulanmasında hayvurulacak yollardan biri değildir?

- A- Öğretmenleri farklı ara disiplinlerden sorumlu tutarak ara disiplinler için özel ders saatleri belirlemek
- B- Okul dışında fabrika ve müze gibi yerlere eğitici geziler düzenlemek
- C- Okul dışından çağrılan kaynak kişilerle görüşmeler yapmak
- D- Genel öğrenme alanları ve konularının bulunduğu dersler arasında bağlantı kurmak

8. Aşağıda bir eğitim programının amaçlarına yönelik tanımlar verilmiştir. Bu tanımlardan hangisi aynı zamanda ara disiplinlerde de ilişkilidir?

- A- Dersler arasında ilişkilendirme yapılmasıdır
- B- Dersin alt bileşenleri kullanılarak öğrencilere istenik davranışlar kazandırılmasıdır
- C- Bir konunun farklı dersler içerisinde serpiştirilerek öğretilmesidir
- D- Öğretme hazırlamada öğrencilere çeşitli konuların öğretilmesidir

9. Hayat Bilgisi dersinde oyunlar konusunu işleyen bir öğretmen ilgili ara disiplin kazanımını dikkate alarak, öğrencilerden insanların geçmişten günümüze oynadığı oyunları araştırmaları istemiştir.

Bu durum ara disiplinlerin aşağıdaki işlevlerden hangisine sahip olduğunu gösterir?

- A- Öğrencilerin kendilerine ve diğer insanlara saygı duygularına yardımcı olma
- B- Öğrenme- öğretme sürecinde öğretmenin sorumluluklarının azaltılmasına katkı sağlama
- C- Okulun öğrenciler için daha çekici bir ortam haline gelmesine yardımcı olma
- D- Öğrencilerin kendi çabalarıyla bilgiye ulaşmalarına yardımcı olma

BÖLÜM 2

10. Aşağıdakilerden hangisi afet eğitimi ve güvenli yaşam kazanımlarına temel aldığı konulardandır?

- A- Sorumluluk
- B- Çevreye karşı duyarlı olma
- C- Deprem
- D- Kaynaklar (doğal, insan ve kapital)

11. Aşağıdakilerden hangisi insan hakları ve vatandaşlık kazanımlarının temel aldığı konulardan değildir?

- A- Ös yargı
- B- İlgili ve alışkanlıklar
- C- Demokrasi
- D- Düşünce ve ifade özgürlüğü



12- Aşağıdakilerden hangisi girişimcilik kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

A- Karar verme

B- Sorun çözme

C- Uzlaşma

D- İlgı ve alışkanlıklar

14- Aşağıdakilerden hangisi rehberlik ve psikolojik danışma kazanımlarının temel aldığı konulardan biri değildir?

A- İnançlar

B- Oyun

C- Kurallar

D- Meslekler

15- İşbirliği

II- Olumsuz davranışları kontrol etme

III- Daygularını fark etme

Yukarıdakilerden hangileri özel eğitim kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

A- I- II

B- I-III

C- II-III

D- I-II-III

16- I- Karar Verme

II- İşbirliği

III- Sorun Çözme

IV- Plan Yapma

Yukarıdakilerden hangileri rehberlik ve psikolojik danışma kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

A- I-III

B- II-IV

C- II-III-IV

D- I-II-III-IV

17- I- Beden Bölümleri ve İşlevleri

II- Temel Besin Grupları

III- Günlük Yaşam Alışkanlıkları

Yukarıdakilerden hangileri sağlık kültürü kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

A- I-II

B- I-III

C- II-III

D- I-II-III

18- I- Dayanışma

II- Ayrıcılık

III- Tüketici Hakları

IV- Hata yapma

Yukarıdakilerden hangileri insan hakları ve vatandaşlık kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

A- I-II

B- III-IV

C- II- III-IV

D- I- II-III-IV

19- I- Bireysel Farklılıklar

II- Hatayı Kabul etme

III- Önyargı

IV- İlgı ve alışkanlıklar

Yukarıdakilerden hangileri özel eğitim kazanımlarının temel aldığı konulardandır ?

A- I-II

B- I- IV

C- II-III

D- III-IV

20- Aşağıdaki ara disiplinlerden hangisinin konu kapsamı diğerlerine göre daha fazladır?

A- Spor kültürü ve olimpiik eğitim

B- Rehberlik ve psikolojik danışma

C- Sağlık kültürü

D- Girişimcilik

21- Aşağıdaki ara disiplinlerden hangisinde konu kapsamı diğerlerine göre daha sınırlıdır?

- A- İnsan hakları ve vatandaşlık
- B- Kariyer bilinci geliştirme
- C- Afet eğitimi ve güvenli yaşam
- D- Özel eğitim

22- Besin içeriklerinin vücuttaki öncelikli görevlerini belirtir.

Yukarıda verilen Fen ve Teknoloji Dersi kazanımını spor kültürü ve olimpiik eğitim kazanımlarıyla ilişkilendirerek bir etkinlik hazırlamak isteyen bir öğretmen, etkinliğini hazırlarken aşağıdaki konulardan hangisinden kesinlikle yararlanmaktadır?

- A- Enerji ihtiyacı
- B- Beden bölümleri ve işlevleri
- C- Günlük yaşam alışkanlıkları
- D- İskelet sistemi

23- Aşağıdakilerden hangisi kariyer bilinci geliştirme kazanımının temel aldığı konulardan biri değildir?

- A- Fiziksel, duygusal ve zihinsel özellikler
- B- Teklik ve kendine özgünlük
- C- Çaba, gayret ve deneme
- D- Olumsuz davranışları kontrol etme

24- I- Sivil Toplum

II- Sağlık ve Yaşam Hakkı

III- Seçme ve Seçilme Hakkı

Yukarıdakilerden hangileri insan hakları ve vatandaşlık kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

- A- I-II
- B- I-III
- C- II-III
- D- I-II-III

25- Aşağıdaki ikililerden hangisi spor kültürü ve olimpiik eğitim kazanımlarının temel aldığı konulardan biri değildir?

- A- Çevrenin korunması
- B- Kemik, kas ve eklemler
- C- Meslekler
- D- Spor yapma

26- Aşağıdakilerden hangisi özel eğitim kazanımlarının temel aldığı konulardan biri değildir?

- A- Olumlu ilişki kurma
- B- Farklılıklara karşı anlayış ve hoşgörü
- C- Kültürler ve yaşam tarzları
- D- Yetenek, beceri ve güçlerin farklılığı

27- I- Solunum Sistemi

II- Dolaşım sistemi

III- Sindirim Sistemi

IV- Boşaltım Sistemi

Yukarıdakilerden hangisi sağlık kültürü kazanımlarının temel aldığı konulardandır?

- A- I-II
- B- II-III
- C- II-III-IV
- D- I-II-III-IV